

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 10 kwietnia 2013 r.

Poz. 3327

UCHWAŁA NR XXVI/380/2013 RADY MIASTA WISŁY

z dnia 28 marca 2013 r.

sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Miejskiej Wisła na lata 2013-2016

Na podstawie art.18 ust.2 pkt. 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 roku Nr 142, poz. 1591 ze zmianami¹⁾) w związku z art.87 ust.1,ust.3 i ust.4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i o opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz.1568 ze zmianami²⁾)

Rada Miasta Wisły uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Miejskiej Wisła na lata 2013-2016, w brzmieniu załącznika do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Wisła.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady Miasta
Wisły

Janusz Podzorski

¹⁾ Zmiany tekstu wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz.220, Nr 62, poz.558, Nr 113, poz.984, Nr 153, poz.1271 i Nr 214,poz.1806; z 2003 r. Nr 80,poz.717 i Nr 162, poz.1568, z 2004 r. Nr 102, poz.1055 i Nr 116, poz.1203; z 2005 r. Nr 172, poz.1441 i Nr 175, poz. 1457; z 2006 r. Nr 17, poz.128 i Nr 181, poz.1337, z 2007r Nr 48, poz.327, Nr 138, poz.974 i Nr 173, poz.1218; z 2008 r. Nr 180,poz.1111, Nr 223, poz.1458; z 2009 r. Nr 52, poz.420, Nr 157 poz. 1241 oraz z 2010 r. Nr 28, poz.142 i poz.146.

²⁾ Zmiany tekstu wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 96, poz.959, Nr 238, poz.2390; z 2006 r. Nr 50, poz.362, Nr 126, poz.875; z 2007 r. Nr 192, poz.1394; oraz z 2009 r. Nr 31, poz.206 i Nr 97, poz.804.

*Załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXVI/380/2013
Rady Miasta Wisła
z dnia 28 marca 2013 r.*

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD
ZABYTKAMI NA LATA 2013-2016 DLA
MIASTA WISŁY**

SPIS TREŚCI

1. WSTĘP	3
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	4
3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ	7
4. FORMY OCHRONY PRAWNEJ ZABYTKÓW	10
5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	13
6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY	35
7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT	61
8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	63
9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	68
10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	69
11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI	70

1. WSTĘP

CEL OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA WISŁY

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla Miasta Wisły na lata 2013 - 2016” jest ukierunkowanie polityki Samorządu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem Programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o *ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;

- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami Miasta, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa i figurujących w ewidencji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r., Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami)

- *art. 7 ust. 1 pkt. 9*
„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:
9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)

- *art. 4*

„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowania przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”

- *art. 5*

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwale zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- *art. 18 i art. 19*

zakładają obowiązek uwzględniania w strategii rozwoju gminy, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.
- *art. 20*

studium i plany miejscowe wymagają odpowiednio zaopiniowania lub uzgodnienia przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- *art. 22 ust. 4*

„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków.”
- *art. 32 ust. 1 pkt. 3 i ust 2*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- *art. 33 ust. 1 i ust 2.*

stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków.

- *art. 71 ust. 1 i ust. 2.*

zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu

- *art. 81*

Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

- *art. 87*

Artykuł ten stanowi, że:

- 1) wójt (burmistrz, prezydent) sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
- 2) gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;
- 3) gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym;
- 4) z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt (burmistrz, prezydent) sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy (miasta).

3. PRZEDMIOT OCHRONY PRAWNEJ

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć. W myśl

ustawy zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,

- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami, wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. Nr 85, poz. 539, z późn. zm.)
- instrumentami muzycznymi, wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ponadto, zgodnie z art. 6.2. ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

4. FORMY PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzjach o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku oraz użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków ma prawo wszczęcia postępowania z urzędu w sprawie wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa. Do rejestru można wpisać także otoczenie oraz nazwę geograficzną, historyczną i tradycyjną zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny. Sprawy te reguluje *ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego

wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. Nr 113, poz. 661).

Pomnik Historii

Terminem tym określa się zabytek nieruchomy o szczególnych wartościach materialnych i niematerialnych oraz znaczeniu dla dziedzictwa kulturowego naszego kraju. Rangę pomnika historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej specjalnym rozporządzeniem na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W treści prezydenckiego rozporządzenia wyszczególnia się cechy danego zabytku świadczące o jego najwyższej wartości, określa się precyzyjnie jego granice i zamieszcza schematyczną mapkę obiektu.

Na elitarną listę Pomników Historii mogą zostać wpisane obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne lub ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci najważniejszych wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. W roku 2012 w całym kraju było 48 obiektów uznanych za pomnik historii.

Park kulturowy

Kolejną formą ochrony jest utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Podstawą jego utworzenia jest uchwała rady gminy, którą podejmuje się po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego lub decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzja o warunkach zabudowy, decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzja o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzja o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego

Relacje pomiędzy ochroną zabytków a planami zagospodarowania przestrzennego są regulowane przez artykuły 18, 19 i 20 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Przede wszystkim art. 18 wprowadza obowiązek uwzględniania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

W wymienionych decyzjach, koncepcjach, strategiach, analizach, planach i studiach, winno się w szczególności uwzględnić krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, określić rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków i zapewnić im ochronę przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu oraz ustalić przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami. W przypadku zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia, zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych, ochrona ich musi być bezwarunkowo uwzględniona w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego i pozostałych decyzjach.

5. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE I WEWNĘTRZNE OCHRONY ZASOBÓW DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAMИ WYKONANYMI NA POZIOMIE KRAJOWYM:

NARODOWA STRATEGIA ROZWOJU KULTURY NA LATA 2004 - 2013 ORAZ UZUPEŁNIENIE STRATEGII NA LATA 2004 - 2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie o nazwie Narodowa Strategia Rozwoju

Kultury na lata 2004 - 2013 (przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r.) oraz jego uszczegółowieniu „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2020” (przyjętym w 2005 r.). Są to rządowe dokumenty tworzące ramy dla nowoczesnego mecenatu państwa w sferze kultury, a przede wszystkim dla nowoczesnie pojmowanej polityki kulturalnej państwa, funkcjonującej w warunkach rynkowych, w połączeniu z perspektywami kolejnych okresów programowania Unii Europejskiej.

Głównym celem strategii jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturalnego regionów w Polsce.

Dokumentem służącym wdrożeniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury jest Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”. W programie zapisano następujące priorytety i działania:

➤ **Priorytet 1. Aktywne zarządzanie zasobem stanowiącym materialne dziedzictwo kulturowe**

Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu materialną

poprawę stanu zabytków, ich adaptację i rewitalizację oraz zwiększenie dostępności do nich mieszkańców, turystów i inwestorów. Realizacja działań pozwoli na zwiększenie atrakcyjności regionów, a także wykorzystanie przez nie potencjału związanego z posiadanym dziedzictwem kulturowym.

- Działanie 1.1. Budowa nowoczesnych rozwiązań organizacyjno-finansowych w sferze ochrony zabytków
- Działanie 1.2. Kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne
- Działanie 1.3. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych.

➤ **Priorytet 2. Edukacja i administracja na rzecz ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego**

- Działanie 2.1. Rozwój zasobów ludzkich oraz podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego
- Działanie 2.2. Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego przed nielegalnym wwozem, wywozem i przewozem przez granicę.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020, opracowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w 2005 r., zawiera opis Programu Operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe”.

Priorytet I dotyczy rewaloryzacji zabytków nieruchomych i ruchomych. Celami tego priorytetu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków,
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego),
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne,
- zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji,
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

5.2 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANAMI NA POZIOMIE WOJEWÓDZKIM

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2010 - 2013

Cele Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Śląskiego wynikają z przeprowadzonej analizy zasobów zabytkowych i uwzględniają cele wskazane w ustawie. Przyjęto następujące poziomy strategiczne: cele strategiczne, cele operacyjne, kierunki działań. Są one zgodne ze strategią rozwoju województwa oraz właściwymi krajowymi i wojewódzkimi dokumentami strategicznymi, w tym ze Strategią rozwoju

kultury w województwie śląskim na lata 2006–2020. Cele zostały sformułowane na podstawie analizy SWOT i wyników warsztatów interaktywnych. W ramach opracowania Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Śląskiego wyznaczono jego następującą wizję:

„Dobrze zachowane, zadbane zabytki stanowiące o tożsamości regionu, jako element rozwoju gospodarczego województwa”.

Aby urealnić tę wizję wyróżniono dwa cele strategiczne programu, dla realizacji których sformułowano odpowiednie cele operacyjne:

- Cel strategiczny I - Kształtowanie kulturowego obrazu województwa.
- Cel strategiczny II - Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu.

Cel strategiczny I Kształtowanie kulturowego obrazu województwa wskazuje, iż na przeszkodzie w kształtowaniu kulturowego obrazu województwa stoją braki w wiedzy dotyczącej potencjału zasobów województwa. Wieloletni podział geopolityczny ziem województwa i pozostawanie na peryferiach dużych ośrodków naukowych i kulturowych są powodem braku opracowań analitycznych i syntetyzujących zasoby kulturowe ziem regionu. Stan taki ogranicza możliwość sprawowania właściwej opieki nad zabytkami i jest jedną z przyczyn unifikacji przestrzeni województwa. Opieka nad zabytkami powinna opierać się na wiedzy o stanie zasobów zabytkowych województwa oraz solidnych podstawach naukowych.

Wieloletnie zaniedbania w sferze opieki nad zabytkami oraz niekorzystne procesy zachodzące obecnie w sferze przestrzennej, społecznej i ekonomicznej przyczyniają się do niszczenia dziedzictwa kulturowego województwa, w tym jego zabytków, przestrzeni przyrodniczo-kulturowych, tradycji. Skuteczne przeciwdziałanie tym procesom wymaga organizacji sprawnego systemu zarządzania dziedzictwem

kulturowym. Niezbędne jest tworzenie nowoczesnych struktur i sprawnych systemów zarządzania zabytkami oraz promocja zabytków.

Dla kształtowania kulturowego obrazu województwa konieczne jest stworzenie warunków do włączenia zabytków w procesy gospodarcze. Można to osiągnąć na drodze integracji działań społeczno-gospodarczych na rzecz zabytków, wykorzystania zabytków dla celów gospodarczych, rewitalizacji obszarów zdegradowanych i przemysłowych oraz kształtowania krajobrazów kulturowych z poszanowaniem tradycji miejsca. Właściwie zachowane, atrakcyjnie eksponowane i udostępnione zbiory zabytków będą stanowić ważny element rozwoju gospodarczego regionu. Dla celu strategicznego sformułowano trzy cele operacyjne

- Cel operacyjny I.1 – Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa
- Cel operacyjny I.2 – Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa
- Cel operacyjny I.3 – Włączenie zabytków w procesy gospodarcze

Cel operacyjny I.1 zakłada, że prawna i efektywna opieka nad zabytkami wymaga głębokiej, opartej na solidnych podstawach wiedzy o historii, tradycjach i zabytkach. Niezbędna jest aktualna wiedza o stanie zachowania zabytków znajdujących się w ewidencji, jak również obiektów aspirujących do tego miana w wyniku upływu czasu i zmiany definicji pojęcia zabytek. Braki w dokumentacji badawczej, analitycznej i syntetyzującej w znaczący sposób utrudniają działania w sferze konserwacji zabytków i mogą być przyczyną utraty przez nie wartości zabytkowych. Uzupełnienie tych braków pozwoli na sprawowanie skutecznej i efektywnej opieki nad zabytkami.

Rezultatem tych działań powinny być: rozpoznanie stanu zasobów zabytkowych województwa i jego wartości, pogłębienie wiedzy o historii, tradycjach i zabytkach regionu, powstanie opracowań studialnych i analitycznych niezbędnych do racjonalnej opieki nad zabytkami i właściwego zarządzania zabytkami.

Cel operacyjny I.2 zakłada, że nowoczesne zarządzanie zabytkami ma służyć włączeniu ich w procesy gospodarcze przy równoczesnym zachowaniu ich walorów i wartości zabytkowej. Efektywne zarządzanie zabytkami wymaga tworzenia nowoczesnych struktur organizacyjno-technicznych. Niezbędne są organizacja i udostępnianie bazy danych o zabytkach oraz właściwy monitoring przemian, jakim one podlegają. Ważną rolę w zarządzaniu zabytkami odgrywać powinny dostępne narzędzia oddziaływania na proces kształtowania kulturowego obrazu województwa, w tym zarówno dostępne narzędzia prawne i organizacyjne, jak i działania rekomendujące obiekty do objęcia ochroną.

W procesie zarządzania zabytkami należy korzystać również z metod nowoczesnego marketingu, tworząc markowe produkty kulturowe. Efektem realizacji celu powinno być powstanie, na wszystkich szczeblach administracji, nowoczesnej bazy zasobów zabytkowych województwa, wykształcenie sprawnego systemu monitoringu przemian zabytków, pełne wykorzystanie narzędzi prawnych i organizacyjnych dotyczących opieki nad zabytkami, wsparcie działań na rzecz opieki nad zabytkami przez marketing markowych produktów kulturowych i kulturowo-gospodarczych w kraju i zagranicą.

Cel operacyjny I.3 zakłada, że istotne znaczenie dla opieki nad zabytkami ma uczestnictwo zabytków w rozwoju gospodarczym województwa. Włączenie zabytków w procesy gospodarcze wymaga integracji działań społeczno-gospodarczych, w tym realizacji kompleksowych programów rewitalizacji obszarów zurbanizowanych oraz wielokierunkowego rozwoju wsi. Wykorzystanie obiektów zabytkowych do realizacji współczesnych celów – gospodarczych, w tym turystycznych – wymaga ich właściwej rewaloryzacji, adaptacji i konserwacji. W procesach gospodarczych należy również uwzględniać kształtowanie przestrzeni kulturowej, przy wykorzystaniu narzędzi ochrony zachowanego dziedzictwa kulturowego i kulturowo-przyrodniczego.

W celu zwiększenia atrakcyjności przestrzeni należy również prowadzić działania zmierzające do odtworzenia historycznych układów i obszarów ważnych dla kultury regionu i wzmocnienia lokalnej konkurencyjności. Efektywne gospodarowanie zabytkami wymaga także wdrażania atrakcyjnych i nowoczesnych metod opieki nad zbiorami zabytków. Podejmowane działania dotyczące obiektów zabytkowych powinny mieć charakter kompleksowy – począwszy od planowania i programowania działań poprzez całościowe procedury inwestycyjne, a skończywszy na działaniach

prowadzonych bezpośrednio na materii zabytku. Źródła finansowania tych działań wymagają sprawnych struktur organizacyjnych, w tym mechanizmów współpracy i przepływu informacji oraz oparcia na sektorze niepublicznym.

Efektom włączenia obiektów zabytkowych w procesy gospodarcze będą, między innymi, konserwacja obiektów zabytkowych, zmiany funkcjonalne układów urbanistycznych i ruralistycznych, modernizacja infrastruktury, poprawa jakości przestrzeni publicznej, co w konsekwencji powinno doprowadzić do poprawy wizerunku przestrzeni kulturowej miast i wsi województwa, powstania zintegrowanych produktów turystycznych i kulturowych oraz ożywienia gospodarczego i podniesienia jakości życia mieszkańców.

STRATEGIA ROZWOJU WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000 - 2020 formułuje wizję województwa śląskiego, której jednym z elementów jest troska o dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe. Wizja ta znajduje odzwierciedlenie w I i II celu strategicznym, które zdefiniowano jako: „Wzrost wykształcenia mieszkańców oraz ich zdolności adaptacyjnych do zmian społecznych i gospodarczych w poczuciu bezpieczeństwa społecznego i publicznego” oraz „Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki”.

W ich ramach wyznaczono kierunki „Zwiększenie uczestnictwa mieszkańców w kulturze i wzmocnienie środowisk twórczych” oraz „Zwiększenie atrakcyjności turystycznej regionu”. Zakładają one obok zwiększenia uczestnictwa w kulturze i rozbudowy zaplecza noclegowo - gastronomicznego i infrastruktury turystycznej także identyfikację, ochronę i turystyczne zagospodarowanie obiektów dziedzictwa kulturowego.

Wyraży dążenia do realizacji wizji znajdujemy również częściowo w IV celu strategicznym „Poprawa jakości środowiska naturalnego i kulturalnego oraz zwiększenie atrakcyjności przestrzennej”. Jeden z nakreślonych przez niego kierunków

zakłada bowiem zagospodarowanie centrów miast oraz zdegradowanych dzielnic, co w górnośląskim kontekście przekłada się bezpośrednio na rewitalizację starych zabytkowych centrów miast i dzielnic.

Strategia określa także wskaźniki monitoringu stopnia wdrażania dokumentu. Spośród całego katalogu w odniesieniu do opieki nad zabytkami bezpośrednio odnoszą się dwa:

1. wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego na 1 mieszkańca.
2. nakłady finansowe na remonty budynków w centrach miast i zdegradowanych dzielnic.

PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego wyznacza cel generalny polityki przestrzennej, który zdefiniowano jako kształtowanie harmonijnej struktury przestrzennej województwa śląskiego, sprzyjającej wszechstronnemu rozwojowi województwa. Ponadto określono sześć celów operacyjnych;

- I. Dynamizacja i restrukturyzacja przestrzeni województwa.
- II. Wzmocnienie funkcji węzłów sieci osadniczej.
- III. Ochrona zasobów środowiska, wzmocnienie systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjny rozwój terenów otwartych.
- IV. Rozwój ponadlokalnych systemów infrastruktury.
- V. Stymulowanie innowacji w regionalnym systemie zarządzania przestrzenią.
- VI. Rozwój współpracy międzyregionalnej w zakresie planowania przestrzennego.

Cele związane z ochroną zabytków i opieka nad nimi zostały ulokowane w ramach dynamizacji i restrukturyzacji przestrzeni województwa, wzmocnienia funkcji węzłów sieci osadniczej oraz ochrony zasobów środowiska, wzmocnienia systemu obszarów chronionych i wielofunkcyjnego rozwoju terenów otwartych (cele operacyjne I - III).

W ramach pierwszego obszaru wyznaczono kierunek: „Wykreowanie zintegrowanego regionalnego produktu turystycznego”, którego implementacja odbywać się będzie poprzez:

- 1) podnoszenie rangi obiektów dziedzictwa kulturowego (uznanie za pomnik historii, wpisanie na listę UNESCO), w tym zabytków sakralnych, przemysłowych, rezydencjonalnych. budownictwa drewnianego.
- 2) tworzenie markowych produktów turystycznych, obejmujące min. Zagadnienia koncentracji działań wokół tych produktów, które mają największe szanse na odniesienie sukcesu rynkowego, np. turystyki rekreacyjnej, aktywnej i specjalistycznej, turystyki na terenach wiejskich, turystyki biznesowej i kongresowej, turystyki miejskiej kulturowej, turystyki na obszarze pogranicza i tranzytowej.
- 3) tworzenie tematycznych szlaków turystycznych - obejmujące min. Zagadnienia turystyki przemysłowej, turystyki miejskiej, pielgrzymkowej, turystyki kulturowej związanej z architekturą drewnianą i architekturą militarną, promocji ruchu pieszego, samochodowego, rowerowego i turystyki konnej, w tym reaktywacji Górnośląskiej Kolei Wąskotorowej.

W ramach drugiego obszaru wyznaczono dwa kierunki:

- 1) promowanie zwartych miast efektywnie wykorzystujących teren poprzez:
 - a) rewitalizację terenów zdegradowanych i poprzemysłowych w miastach, obejmującą m.in. zagadnienia wzmocnienia systemu ekologicznego miast oraz adaptacji zabytków przemysłu i techniki oraz związanych z nimi osiedli patronackich i budownictwa rezydencjonalnego. przede wszystkim w miejskich aglomeracjach.

- b) ochronę i rekonstrukcję terenów otwartych w powiązaniu z regionalnym systemem przyrodniczym - obejmującą min. zagadnienia poprawy jakości życia mieszkańców.
 - c) kształtowanie zwartych osiedli o wysokiej jakości architektury i jakości przestrzeni publicznej;
- 2) rewitalizacja miejskich dzielnic poprzez:
- a) rewaloryzację dzielnic śródmiejskich, obejmującą min. zagadnienia zabytkowych układów urbanistycznych historycznych miast.
 - b) rewaloryzację (humanizację) współczesnych osiedli mieszkaniowych.
 - c) rewaloryzację osiedli patronackich.
 - d) rewaloryzację terenów zdegradowanej zabudowy.
 - e) kształtowanie otwartych terenów zieleni miejskiej, obejmujące min. zagadnienia powiązań tych terenów z korytarzami ekologicznymi.

Przy założeniu - zgodnie z wytycznymi UNESCO - że zabytki jako element dziedzictwa kulturowego, stanowią wespół ze środowiskiem przyrodniczym dziedzictwo narodowe, opieka nad nimi została ujęta także w ramach kierunku: „Ochrona zasobów środowiska” - trzeciego celu operacyjnego. Kierunek zakłada m.in. działania polegające na:

- ochronie krajobrazu - przewidującej między innymi zachowanie wartości kulturowych, z uwzględnieniem archeologicznych dóbr kultury oraz charakterystycznych krajobrazów kulturowych, w tym objęcie ochroną historycznych kompozycji krajobrazowych oraz układów ruralistycznych.
- obejmowaniu ochroną obszarów i obiektów cennych przyrodniczo, na przykład stanowiących biocentra. wyspy ekologiczne oraz ostoje flory i fauny (powiat gliwicki; powiat tarnogórski Bytom; powiat pszczyński Pszczyna; Katowice. Ruda Śląska. Mikołów), jak i korytarzy ekologicznych (powiat raciborski, powiat wodzisławski, powiat pszczyński. Pszczyna, powiat bielski, powiat cieszyński).

STRATEGIA ROZWOJU KULTURY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Strategia Rozwoju Kultury w Województwie Śląskim na lata 2006 - 2020 jest dokumentem systematyzującym cele i zadania strategiczne w obszarze polityki kulturalnej. Stanowi zarazem podstawę działań podejmowanych w ramach polityk szczegółowych. Strategia wyznacza cztery obszary strategiczne, które traktuje jako tożsame z celami strategicznymi. Są to:

1. Wzrost kompetencji potrzebnych do uczestnictwa w kulturze, efektywnego zarządzania kulturą i twórczości artystycznej w warunkach gospodarki rynkowej.
2. Wzrost poziomu uczestnictwa w kulturze (biernego - w roli odbiorców treści kulturowych i czynnego - w roli twórców treści kulturowych).
3. Upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego efektywniejsze wykorzystywanie do celów turystycznych.
4. Tworzenie lepszych warunków dla rozwoju środowisk twórczych i wykorzystywania ich kreatywności.

Z perspektywy ochrony dziedzictwa kulturowego najistotniejsze znaczenie mają kierunki określone w ramach celu 3. Są to:

1. Rozpoznawanie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz prowadzenie projektów badawczych na jego temat.
2. Inwentaryzowanie dziedzictwa kulturowego.
3. Popularyzacja dziedzictwa kulturowego (w tym z użyciem najnowszych technik).
4. Rewitalizacja i renowacja obiektów zabytkowych.

5. Rewitalizacja obiektów i terenów przemysłowych i znajdowanie dla nich nowych funkcji.
6. Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego regionu na potrzeby turystyki (promocja, tworzenie produktów turystyki kulturowej).
7. Tworzenie zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.

Podobnie jak w przypadku Strategii Rozwoju Województwa także w tym przypadku określono zestaw wskaźników do monitoringu. Dla celu m są to:

- a) liczba zweryfikowanych obiektów zabytkowych.
- b) liczba obiektów w ewidencji zabytków.
- c) liczba obiektów objętych ochroną konserwatorską (z wyłączeniem ochrony ustalonej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego).
- d) wydatki publiczne województwa śląskiego na ochronę i konserwację zabytków.
- e) liczba inicjatyw popularyzujących dziedzictwo kulturowe i jego ochronę.
- f) liczba internetowych baz danych z zakresu dziedzictwa kulturowego prowadzonych przez podmioty publiczne.
- g) liczba stron internetowych w zakresie dziedzictwa kulturowego zarejestrowanych w Śląskim Centrum Dziedzictwa Kulturowego.
- h) liczba obiektów poddanych rewitalizacji i renowacji
- i) liczba zrewitalizowanych terenów przemysłowych.
- j) liczba szlaków kulturowych.
- k) liczba zwiedzających muzea.
- l) liczba turystów związana z miejscami kultu religijnego,
- m) liczba turystów odwiedzających szlaki podziemne,

- n) liczba muzealiów i depozytów,
- o) liczba młodzieży szkolnej zwiedzającej muzea.
- p) liczba prac magisterskich i licencjackich poświęconych dziedzictwu kulturowemu.
- q) liczba dokumentów rejestrujących przemijające zjawiska kulturowe gromadzonych przez muzea. Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego. Instytucję Filmową Silesia-Film.
- r) liczba publikacji dotyczących dziedzictwa kulturowego.
- s) liczba stowarzyszeń, organizacji itp.. działających na rzecz opieki nad zabytkami.

5.3 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE POWIATU

STRATEGIA ROZWOJU ŚLĄSKA CIESZYŃSKIEGO NA LATA 2001-2016

W Strategii Rozwoju tematyka ochrony dziedzictwa kulturowego potraktowana została dosyć szeroko, co ma odzwierciedlenie w misji dokumentu:

„Śląsk Cieszyński, pielęgnując dziedzictwo kulturowe tej Ziemi, dba o edukację i kulturę, jako fundamenty dalszego rozwoju, a zachowując wyjątkową atrakcyjność inwestycyjną podnosi standardy w ochronie środowiska oraz opiece zdrowotnej i społecznej.”

Strategia zakłada, że Śląsk Cieszyński Śląsk stanie się atrakcyjnym regionem wypoczynkowym, oferującym różnorodne formy spędzania czasu wolnego, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości, jakie stwarzają naturalne walory przyrodnicze. Zróżnicowany standard usług turystycznych i bazy noclegowej oraz rozbudowana infrastruktura sportowo - rekreacyjna, stanowią magnes dla przyjezdnych z kraju i zagranicy. Ważnym elementem sprzyjającym promocji gospodarczej regionu są bogate tradycje współpracy przygranicznej. Czynniki te stymulują rozwój gospodarczy przyciągając inwestorów oraz wzmacniają lokalną przedsiębiorczość. Śląsk Cieszyński to nie tylko cel wypraw turystycznych i inicjatyw gospodarczych, ale także prężnie rozwijające się centrum edukacyjne. Turystyka, gospodarka, współpraca przygraniczna oraz edukacja mogą się zgodnie rozwijać dzięki wyjątkowemu poczuciu tożsamości mieszkańców Śląska Cieszyńskiego ze swoją małą ojczyzną.

W ramach konkretnych założeń Strategii wyznaczono Domenę Strategiczną Kultura, w której zapisano dwa najważniejsze cele z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego.

Pierwszym z nich jest Cel Strategiczny 2 „Zachowanie i kultywowanie lokalnych tradycji oraz ochrona krajobrazu kulturowego Śląska Cieszyńskiego”. W jego treści zawarto następujące Cele Operacyjne:

- Cel operacyjny 2.1 Spożytkowanie potencjału działających w sferze kultury, lokalnych organizacji i grup nieformalnych oraz twórców dla wzbogacenia oferty turystycznej i promocji Śląska Cieszyńskiego.
- Cel operacyjny 2.2 Wdrożenie programu informowania społeczeństwa o wartościach kulturowych Śląska Cieszyńskiego oraz propagowanie idei i sposobów ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Cel operacyjny 2.3 Kompleksowa ochrona dóbr kultury.
- Cel operacyjny 2.4 Rewitalizacja zabytkowych kwartałów w miejscowościach o zachowanym układzie historycznym (Cieszyn, Skoczów, Strumień, gm. Istebna).

- Cel operacyjny 2.5 Wspieranie rozwoju i promowanie Muzeum Śląska Cieszyńskiego, Książnicy Cieszyńskiej oraz Uniwersytetu Śląskiego.
- Cel operacyjny 2.6 Opracowanie i wdrożenie działań z zakresu kultury na szczeblu powiatu oraz inicjowanie, wspieranie i prowadzenie wspólnych projektów.

Drugim celem jest Cel Strategiczny 3 „Wykorzystanie walorów kulturowych dla promocji powiatu”. W jego ramach znajdują się następujące Cele Operacyjne:

- Cel operacyjny 3.1 Opracowanie i wdrożenie programu promocji kultury.
- Cel operacyjny 3.2 Wykorzystanie przygranicznego położenia dla stworzenia systemu polsko-czeskiej i polsko-słowackiej wymiany kulturalnej.

Wymienione powyżej Cele Operacyjne podzielone są na szereg projektów, które będą realizowane w horyzoncie czasowym obowiązywania Strategii. Dla potrzeb niniejszego opracowania wymieniono jedynie najważniejsze projekty, mające bezpośredni związek z dziedzictwem kulturowym Miasta Wisły. Należą do nich:

- 2.2.1. Opracowanie i wydanie monografii historycznej Śląska Cieszyńskiego
- 2.2.2. Oznaczenie obiektów zabytkowych
- 2.2.3. Określenie pożądanego stylu zabudowy na Śląsku Cieszyńskim, wyznaczenie norm architektonicznych – opracowanie standardów urbanistyczno-architektonicznych - w ramach planów rozwoju z uwzględnieniem charakterystyki urbanistycznej poszczególnych gmin
- 2.2.4. Opracowanie i wydanie dostępnego katalogu różnorodnych projektów architektonicznych zgodnych z tradycyjnymi i lokalnymi formami budownictwa
- 2.2.5. Utworzenie ośrodka badań regionalnych

- 2.3.2. Inwentaryzacja zabytków kultury
- 2.3.3 Stworzenie oferty inwestycyjnej dla obiektów zabytkowych, określającej właściwy dla nich sposób użytkowania
- 2.3.5. Realizacja programu utworzenia skansenu przy Muzeum Beskidzkim w Wiśle
- 3.1.1. Opracowanie spójnego i racjonalnego programu promocji kultury skierowanego do mieszkańców powiatu, stworzonego przy pomocy działających w sferze kultury organizacji pozarządowych, twórców i animatorów kultury

POWIATOWY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI POWIATU CIESZYŃSKIEGO

Cele programu wynikają z przeprowadzonej analizy zasobów zabytkowych i uwzględniają cele wyznaczone w ustawie. Przyjęto następujące poziomy strategiczne: cele strategiczne, cele operacyjne, kierunki działań. Są one zgodne lub zbieżne ze Strategią Rozwoju Śląska Cieszyńskiego oraz właściwymi krajowymi i wojewódzkimi dokumentami strategicznymi w tym z Wojewódzkim programem ochrony zabytków w województwie śląskim.

Mając powyższe na uwadze oraz idąc za przykładem całego województwa śląskiego, przyjęto następującą wizję Powiatowego programu opieki nad zabytkami w powiecie cieszyńskim:

„Dobrze zachowane, zadbane zabytki stanowiące o tożsamości lokalnej – jednym z najważniejszych elementów rozwoju gospodarczego powiatu.”

Aby na terenie powiatu cieszyńskiego wizja ta została zrealizowana, konieczne jest podjęcie działań związanych z materią zabytków i ze świadomością społeczną. Temu służą dwa wyróżnione cele strategiczne programu:

- Cel strategiczny I – Kształtowanie kulturowego obrazu powiatu.
- Cel strategiczny II – Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec lokalnego dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny I Kształtowanie kulturowego obrazu powiatu

Na przeszkodzie w kształtowaniu kulturowego obrazu powiatu w szczególności stoi brak dostatecznej świadomości i wiedzy dotyczącej potencjału zasobów powiatu. Położenie oraz sytuacja geopolityczna ziem powiatu powoduje pozostawanie na peryferiach dużych ośrodków naukowych i kulturowych i jest przyczyną tych braków. Sytuacja taka ogranicza możliwość sprawowania należytej opieki nad zabytkami i jest także jedną z głównych przyczyn słabych stron stanu przestrzeni publicznej powiatu. Dla celu strategicznego I sformułowano trzy cele operacyjne:

Cel operacyjny I.1 Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych powiatu

Sprawna i efektywna opieka nad zabytkami wymaga głębokiej, opartej na solidnych podstawach wiedzy o historii, tradycjach i zabytkach. Niezbędna jest aktualna wiedza o stanie zachowania zabytków znajdujących się w ewidencji, jak również obiektów aspirujących do tego miana w wyniku upływu czasu i zmiany definicji pojęcia zabytek.

Braki w dokumentacji badawczej, analitycznej i syntetyzującej w znaczący sposób utrudniają działania w sferze konserwacji zabytków i mogą być przyczyną utraty przez nie wartości zabytkowych. Uzupelnienie tych braków pozwoli na sprawowanie skutecznej i efektywnej opieki nad zabytkami. Rezultatem tych działań powinny być: rozpoznanie stanu zasobów zabytkowych powiatu i ich wartości, pogłębienie wiedzy o historii, tradycjach i zabytkach regionu, powstanie opracowań studialnych i analitycznych niezbędnych do racjonalnej opieki nad zabytkami i właściwego zarządzania zabytkami.

Cel operacyjny I.2 Budowa systemu zarządzania zabytkami powiatu

Nowoczesne zarządzanie zabytkami ma służyć włączeniu ich w procesy gospodarcze przy równoczesnym zachowaniu ich wartości zabytkowych. Efektywne zarządzanie zabytkami wymaga powstania i tworzenia nowoczesnych struktur organizacyjnych i technicznych. Niezbędne są organizacja i udostępnianie bazy danych o zabytkach oraz właściwy monitoring przemian, jakim one podlegają. Ważną rolę we właściwym zarządzaniu zabytkami ogrywać powinny dostępne narzędzia oddziaływania na proces kształtowania kulturowego obrazu powiatu, w tym zarówno - prawne, organizacyjne i działania rekomendujące obiekty do objęcia ich ochroną. W procesie zarządzania zabytkami należy korzystać również z metod nowoczesnego marketingu, tworząc markowe produkty kulturowe.

Efektom realizacji celu powinno być powstanie, na obu szczeblach administracji samorządowej, nowoczesnej bazy zasobów zabytkowych powiatu, wykształcenie sprawnego systemu monitoringu przemian zabytków, pełne wykorzystanie narzędzi prawnych i organizacyjnych dotyczących opieki nad zabytkami, wsparcie działań na rzecz opieki nad zabytkami przez marketing markowych produktów kulturowych kulturowo-gospodarczych w kraju i za granicą.

Cel operacyjny I.3 Włączenie zabytków w procesy gospodarcze

Istotne znaczenie dla opieki nad zabytkami ma uczestnictwo zabytków w rozwoju gospodarczym powiatu. Włączenie zabytków w procesy gospodarcze wymaga integracji działań społeczno-gospodarczych, w tym realizacji kompleksowych programów rewitalizacji obszarów miejskich oraz wielokierunkowego rozwoju wsi. Wykorzystanie obiektów zabytkowych do współczesnych celów gospodarczych, w tym turystycznych wymaga ich właściwej rewaloryzacji, adaptacji i konserwacji. W procesach gospodarczych należy również uwzględniać kształtowanie przestrzeni kulturowej, przy wykorzystaniu narzędzi ochrony zachowanego dziedzictwa kulturowego i kulturowo-przyrodniczego. W celu zwiększenia atrakcyjności przestrzeni należy również prowadzić działania zmierzające do odtworzenia historycznych układów i obszarów ważnych dla kultury regionu i wzmocnienia lokalnej konkurencyjności. Efektywne gospodarowanie zabytkami wymaga także wdrażania atrakcyjnych i nowoczesnych metod opieki nad zbiorami zabytków.

Podejmowane działania dotyczące obiektów zabytkowych powinny mieć charakter kompleksowy: począwszy od planowania i programowania działań poprzez całościowe procedury inwestycyjne, a skończywszy na działaniach prowadzonych bezpośrednio na materii zabytku. Źródła finansowania tych działań wymagają sprawnych struktur organizacyjnych, w tym mechanizmów współpracy i przepływu informacji oraz oparcia na sektorze niepublicznym.

Efektom włączenia obiektów zabytkowych w procesy gospodarcze będą, między innymi: konserwacja obiektów zabytkowych, zmiany funkcjonalne układów urbanistycznych i ruralistycznych, modernizacja infrastruktury, poprawa jakości przestrzeni publicznej, co w konsekwencji powinno doprowadzić do poprawy wizerunku przestrzeni kulturowej miast i wsi powiatu, powstania zintegrowanych produktów turystycznych i kulturowych oraz ożywienia gospodarczego i podniesienia jakości życia mieszkańców.

Cel strategiczny II Kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu

Poszanowanie dla zabytków, historii i tradycji regionu wynika z wiedzy i identyfikacji z daną przestrzenią. Jedynie wysoka świadomość społeczna o wartościach zabytków i tradycji oraz potrzeba ich zachowania dla przyszłych pokoleń są w stanie zapewnić kształtowanie obrazu kulturowego powiatu z poszanowaniem historii całego regionu i według zasad zrównoważonego rozwoju. Osiągnięcie tego celu wymaga propagowania wiedzy o zabytkach oraz aktywizacji społeczeństwa na rzecz opieki nad zabytkami. Cele te można osiągnąć przez szeroko zakrojone działania edukacyjne oraz popularyzację i promocję wiedzy o zabytkach, a także wspieranie działań zachęcających do poznawania dziedzictwa kulturowego regionu i stosowanie zachęt do pracy na rzecz opieki nad zabytkami przez nagradzanie przykładów dobrych praktyk. Dla drugiego celu strategicznego sformułowano dwa cele operacyjne:

Cel operacyjny II.1 Propagowanie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami

Efektywna opieka nad zabytkami wymaga rzetelnej wiedzy społeczeństwa o zabytkach oraz obecności problematyki zabytków w środkach masowego przekazu i życiu społecznym. Realizacja celu wymaga podjęcia działań na rzecz edukacji o szeroko rozumianym dziedzictwie kulturowym oraz popularyzacji i promocji wiedzy o zabytkach. Efektem realizacji celu będą wdrożone programy i ścieżki edukacyjne adresowane do uczniów, studentów, profesjonalistów i decydentów, wzbogacenie wiedzy o zabytkach i ich wartości oraz sposobach postępowania z zabytkami w celu ich zachowania, adaptacji, właściwego eksponowania itd.

Cel operacyjny II.2 Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami

Zabytki w dużej mierze wypełniają przestrzeń nas otaczającą. Ich stan zachowania zależy przede wszystkim od mieszkańców powiatu i ich stosunku do zabytków. Aby zachęcić mieszkańców do opieki nad zabytkami, niezbędne jest wykształcenie pozytywnych postaw wobec zabytków i tradycji regionu przez działania na rzecz poznania zabytków i stosowanie zachęt do działania na rzecz opieki nad zabytkami. Efektem realizacji celu będzie wzrost zainteresowania historią, tradycją i zabytkami wśród mieszkańców

5.4 RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z OPRACOWANIAM I WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO MIASTA WISŁY

Zapisy studium, choć niezwykle obszerne nie zawierają zbyt wielu odniesień do tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego, zazwyczaj zastępując to ogólnie

pojętym rozwojem turystycznym Miasta. Celem nadrzędnym Studium jest określenie Miasta Wisły jako:

„Miasto szczęśliwe i zasobne, mała ojczyzna ludzi, przyjazne dla innych i otwarte na świat, o zrównoważonym rozwoju w bogatej przyrodzie i w zgodzie z prawami środowiska naturalnego.”

Zgodnie z powyższym Studium podkreśla, że funkcją podstawową, która już obecnie jest rozwinięta w znacznym stopniu w stosunku do walorów środowiska naturalnego jest turystyka. Należy przyjąć założenie, iż będzie to w przyszłości wiodąca funkcja miasta, stanowiąca podstawowe źródło dochodów ludności i budżetu gminy. Dlatego też należy wykorzystać walory przyrodniczo - krajobrazowe do intensyfikacji tej funkcji. Szansą jest tutaj kontynuowanie tradycji zrodzonej pod koniec XIX wieku, w którym to Wisła stała się popularnym terenem rekreacyjno - turystycznym oraz uzdrowiskowym. Występowanie na terenie Wisły i gmin sąsiednich licznych atrakcji o charakterze przyrodniczym, dużych kompleksów leśnych, dużej ilości obiektów hydrograficznych, łagodnego klimatu itp. to atuty przemawiające za dalszym rozwojem funkcji turystycznej, w tym również sportów zimowych. Należy podjąć współpracę z sąsiednimi gminami w celu realizacji wspólnego programu rozwoju turystyki i rekreacji na obszarze Wisły i gmin sąsiednich.

PLAN ROZWOJU LOKALNEGO MIASTA WISŁY NA LATA 2004-2006 i 2007-2013

Dokument skupia się przede wszystkim na kierunkach rozwoju Miasta w latach 2004-2006, jednak wyznacza również cele długoterminowe, które zrealizowane powinny zostać w latach 2007-2013, bądź w całym okresie obowiązywania Planu. Do zadań związanych z szeroko pojętą tematyką ochrony zabytków zaliczyć można:

- Wykonanie oznakowania Miasta

- Wdrożenie programu promocji Miasta
- Popularyzacja walorów przyrodniczo-kulturowych Gminy poprzez wydanie publikacji zwartej
- Promocja agroturystyki

STRATEGIA PROMOCJI I ROZWOJU TURYSTYKI MIASTA WISŁY NA LATA 2007-2020

Strategia skupia się przede wszystkim na działaniach związanych z rozwojem funkcji turystycznej Miasta, jednak w ich ramach znajdują się także zapisy dotyczące zachowania walorów zabytkowych i kulturowych. Ogólna misja Strategii to:

„Wisła poprzez gościnność jej mieszkańców, atmosferę, zróżnicowane walory turystyczne, wysoką jakość i standardy bazy turystycznej, towarzyszącej zaspokajaniu potrzeb szerokiej rzeszy odwiedzających w dziedzinie wypoczynku, oferuje im ciekawą i różnorodną ofertę turystyczną. Rozwój turystyki odpowiada zasadom zrównoważonego rozwoju, jest głównym źródłem dochodu miasta i jego mieszkańców, czyniąc je atrakcyjnym, zapewniając mieszkańcom dobrobyt, umacniając więź i tożsamość społeczną, przy zachowaniu unikalnych walorów naturalnych miasta.”

Najważniejszym celem z punktu widzenia ochrony dziedzictwa kulturowego jest Cel 1.5 Rozwój produktu turystyka kulturowa i krajoznawcza w Wiśle. Zasadniczą ideą produktu jest zainteresowanie odwiedzających kulturą miasta i ich aktywny w niej udział. Ma to na celu podkreślenie atmosfery miejscowości, która jest bardzo dobrze postrzegana przez odwiedzających. To podkreślenie własnej tożsamości ma swój silny akcent w materiałach promocyjnych miasta i wydaje się to być istotną przewagą w stosunku do konkurencyjnego regionu recepcyjnego np. Karkonoszy. Warunkiem jest stworzenie ciekawej „wiązki” produktów dla rodziców, dzieci, turystów konferencyjnych i innych odwiedzających.

Produkt turystyki kulturowej i krajoznawczej będzie kładł nacisk na góralską tradycję i kulturę, a także będzie podkreśleniem odrębności kulturowej i folkloru miasta. Bardzo istotne jest programowanie w tej linii produktowej tych działań, które zakładają aktywny udział uczestników /turystów, gości/ oraz aktywizują lokalną społeczność w procesie rozwoju tego produktu, jak i dalszego świadczenia usług z tym związanych. Jednym z zasadniczych działań jest poszerzenie oferty imprez kulturalnych miasta o nowe elementy wynikające z jego specyfiki. Konieczne jest „wyjście” do odwiedzających miasto m.in. mieszkańców, z kulturą i silnym poczuciem tożsamości. Dla rozwoju tego produktu istotny jest fakt, że ciekawe propozycje już w tym momencie funkcjonują w Wiśle.

6. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO MIASTA WISŁY

6.1 CHARAKTERYSTYKA MIASTA WISŁY

Miasto Wisła jest siedzibą gminy miejskiej, położonej w rozwidlającej się dolinie rzeki Wisły o długości 15 kilometrów. Miasto od zachodu graniczy z Republiką Czeską, od północy z gminą Ustroń, gminą Brenna, gminą Szczyrk, od wschodu z gminami Lipową, Radziechowy - Wieprz, Milówką, a od południa z gminą Istebna. Wisła otoczona jest pasmami górskimi o wysokości bezwzględnej od 640 do 1221 m n.p.m. Centrum Wisły położone jest natomiast na wysokości około 430 m n.p.m. Od zachodu miasto otacza pasmo Czantorii Wielkiej (995 m n.p.m.) ciągnącej się przez Soszów Wielki (886 m n.p.m.), Stożek Wielki (928 m. n.p.m.) i okalające dalej miasto od południa do przełęczy Kubalonka (760 m n.p.m.). Od południowego wschodu rozciąga się 37-kilometrowe pasmo Baraniej Góry (1220 m n.p.m.), od Karolówki (971 m n.p.m.) poprzez Baranią Górę, Magurkę Wiślańską (1140 m. n.p.m.) do Malinowskiej Skały (1152 m n.p.m.). Odgałęzienie tego głównego pasma Beskidu Śląskiego to pasmo Równicy, które okala miasto od wschodu od Przełęczy Salmopolskiej (934 m n.p.m.) do Trzech Kopców Wiślańskich (803 m n.p.m.).

Oprócz tych głównych pasm górskich o położeniu południkowym należy zaznaczyć, że pozostałe pasma górskie są zdecydowanie mniejsze, z jednym istotnym wyjątkiem - pasmem Koziańców (773 m. n.p.m.), które rozdziela miasto na dwie równoległe doliny o przebiegu równoleżnikowym (grzbiety Kamiennego, Cienkowego Gronia, Czupła, Przysłopu od wschodu oraz Krzywego, Skolnitego i Kopydła od zachodu).

Powierzchnia miasta wynosi ponad 110 km² (11 026 ha) czyli obejmuje większą powierzchnię niż np. Zabrze i Chorzów, Tychy czy Sosnowiec. Jednocześnie obszar Wisły stanowi 15% powierzchni całego powiatu i stawia miejscowość na jednym z czołowych miejsc w Polsce. W Wiśle w 2011 roku zamieszkiwało 11 335 osób. Średnia gęstość zaludnienia wyniosła 103 osoby/km² i jest to najmniejsza gęstość wśród śląskich gmin miejskich.

Głównymi szlakami komunikacyjnymi Wisły są drogi wojewódzkie zapewniające miastu powiązania krajowe i międzynarodowe:

- droga wojewódzka nr 93 (na odcinku od miejscowości Skoczów posiada status krajowej),
- drogi wojewódzkie nr 941 i 942, zapewniające powiązania regionalne.

Drogi te sterują głównym ruchem turystycznym i mają kluczowe znaczenie w obsłudze rekreacji i turystyki w regionie. Istotnym elementem zewnętrznych powiązań komunikacyjnych Wisły jest również linia kolejowa z Katowic do stacji końcowej Wisła Głębcze. Jej podstawowe znaczenie regionalne to powiązanie z Górnośląskim Okręgiem Przemysłowym, natomiast niewielkie jest jej znaczenie w obsłudze przewozów miejskich.

Obszar Miasta charakteryzuje się niezwykle wysoką gęstością sieci rzecznej. W peryferyjnych, wyżej położonych częściach miasta występują liczne źródła i wysięki tworzące gęstą sieć powierzchniowych cieków wodnych (w porównaniu do pozostałego obszaru Karpat i także całej Polski). Współczynnik średniego zalesienia sięga niemal 75% i jest wyjątkowo wysoki, świadcząc o szczególnych walorach przyrodniczych i małym stopniu zanieczyszczenia środowiska Wisły, co stwarza bardzo dogodne warunki dla rozwoju różnych form turystyki przyrodniczej.

Specyficzną cechą Miasta jest wielowyznaniowość. Dominuje wyznanie protestanckie (Kościół Ewangelicko - Augsburski, około 50%) oraz rzymsko-katolickie (około 30%), resztę stanowią mniej popularne konfesje m.in. Świadkowie Jehowy, Baptyści, Zielonoświątkowcy, Adwentyści Dnia Siódmego, Ruch Stanowczych Chrześcijan. Na terenie Miasta znajduje się 5 świątyń ewangelickich, 5 kościołów katolickich, 4 świątynie innych wyznań. Należy zauważyć, że bogactwo wyznań, poglądów i myśli sprawia, iż Miasto charakteryzuje się szeroką tolerancją, co czyni je atrakcyjnym dla wielu odwiedzających.

6.2 RYS HISTORYCZNY GMINY WISŁA

Historia dzisiejszej Wisły sięga przełomu XVI i XVII wieku, kiedy to pojawili się tu pierwsi osadnicy. Byli to drwale pracujący na rzecz książąt cieszyńskich, dostarczający drewna opałowego i gontów na potrzeby zamku w Cieszynie. Prawie równocześnie osiedlali się tu Wołosi (zwani tutaj Wałachami), przynosząc ze sobą kulturę pasterską, a szalaństwo stało się wkrótce podstawą życia miejscowej ludności. Wisła od chwili ukształtowania się jako wieś feudalna związana była z Cieszynem. Pierwszy dokument wspominający wieś pochodzi z 1615 roku. Nakazuje on wójtowi z Cisownicy, by dostarczył od młynarza z Wisły 32 kopy gontów na folwark w Bobrku koło Cieszyna.

W 1643 r., z polecenia księżnej Elżbiety Lukrecji Cieszyńskiej, nowa wieś została wpisana do urbarza Księstwa Cieszyńskiego. Liczyła wtedy 30 osadników, którym określono powinności na rzecz dworu w Cieszynie. Najstarsza księga gruntowa Wisły z 1644 r. przynosi informację o zamknięciu drewnianego kościoła ewangelickiego, co świadczyć może o tym, że od samego początku Wisła była wsią protestancką.

W połowie XVII wieku szybko wzrastała liczba osadników, szukających tu schronienia przed prześladowaniami religijnymi kontrreformacji i uciskiem ekonomicznym, który wzmagał się na nizinnych terenach Księstwa Cieszyńskiego od

momentu przejęcia tych ziem przez Habsburgów w 1653 r. Pewną ulgę przyniósł dopiero tzw. patent urbarialny cesarzowej Marii Teresy Habsburg z 1771 r., który ograniczył pańszczyznę i poprawił pozycję prawną chłopów. Patent religijny cesarza Józefa II z 1783 r. nadał równe prawa religijne protestantom, co w późniejszym okresie pozwoliło im na wystawienie kościoła. W tymże 1783 r. powstała pierwsza szkoła we wsi; pierwszym nauczycielem został Paweł Welszar.

W tym okresie działało w Wisłej 15 spółek sałaszniczych, zajmujących się wypasem (głównie owiec). Jednak najbliższe półwiecze miało przynieść praktycznie całkowity upadek sałasznictwa w Beskidzie Śląskim. XIX wiek to stopniowy rozwój Wisły. W 1824 r. wzniesiono nowy, już murowany budynek szkolny, istniejący do dnia dzisiejszego. Wybudowano drogę łączącą Wisłę z Ustroniem (1837 r.). W 1838 r. oddano do użytku murowany kościół ewangelicki, do którego w latach 1861-1863 dobudowano wieżę. W roku 1856 r. swój kościół otworzyli także katolicy.

Już od początku wieku zjeżdżali się w okolice miłośnicy wypraw turystycznych, udający się do źródeł rzeki Wisły. W 1810 r. 14 sierpnia pierwszą udokumentowaną wycieczkę na szczyt Baraniej Góry odbył późniejszy książę pszczyński Ludwиг von Anhalt-Köthen-Pless. W 1843 r. źródła Wisły zwiedził Wincenty Pol – geograf i poeta w jednej osobie. Wycieczki tego typu stały się jeszcze bardziej popularne w drugiej połowie wieku.

W tym samym czasie postępował upadek gospodarki pasterskiej w Beskidach. Wiązało się to z uruchomieniem pod koniec XVIII wieku hut na terenie Śląska Cieszyńskiego, które potrzebowały do swej produkcji wielkich ilości drewna. Książę Albert Sasko-Cieszyński zapoczątkował nowy okres gospodarki leśnej w Beskidzie Śląskim. Z Saksonii sprowadził służbę leśną oraz rozpoczął ograniczanie dotychczasowych swobód góralskich. Stopniowo usuwano górali ze śródleśnych łąk i rozpoczęto proces zalesiania, co w konsekwencji doprowadziło do całkowitego upadku pasterstwa. Dotrwało ono tylko w formie szczątkowej do połowy XX wieku.

Od drugiej połowy XIX wieku, okolice Wisły odwiedzane są przez coraz większą liczbę podróżników. Za odkrywcę Wisły na szeroką skalę trzeba uznać pochodzącego z Radomia Bogumiła Hoffa. Ten badacz kultury ludowej, współpracownik Oskara Kolberga, odwiedził wieś w 1882 r. i zachwycony jej urokiem zaczął propagować jej walory w prasie i wśród przyjaciół. W 1885 r. na gruncie, który

ze względu na niską cenę, za jaką go nabył, nazwał "Bożym Darem", wybudował pierwszą willę wypoczynkową "Warszawa". Wkrótce dzieło Hoffa przejął znany warszawski uczyony, filozof i psycholog – dr hab. Julian Ochorowicz. Wybudował on kilka następnych drewnianych pensjonatów, np.: "Maja" i "Sokół" oraz "Placówka", które zaprojektował architekt syn Bogumiła Hoffa – Bogdana murowana "Ochorowiczówka" istnieje do dnia dzisiejszego na ul. Ochorowicza (na Dzielnicach).

Do Wisły zaczęli zjeżdżać letnicy. W lipcu 1896 r. dzięki Julianowi Ochorowiczowi który prowadził praktykę psychologiczną, odwiedziła Wisłę – na jeden dzień – Maria Konopnicka, która zatrzymała się wówczas nie rzucając podejrzeń w Jaworzu szukając niby pokoju na dłuższy pobyt. Zniechęciły ją jednak prymitywne warunki, jakie panowały ówczesnie, skoro w liście do córki z 17 lipca pisała: "...pierwsza rzecz, mimo wszystko, do Wisły, bo tania. I prawda, tania zupełnie, ale pokoiki zupełnie pod dachem, bez podbitek, tak że żywica od gorąca topnieje na belkach (...)". Kilka lat później, w 1902 r., Konopnicka, zauroczona beskidzkim krajobrazem, zaakceptowała projekt ofiarowania jej przez naród polski domu właśnie w Wiśle. Jednak willa Ochorowicza, którą planowano zakupić dla poetki, nie spełniła przyjętych wymagań.

W czerwcu i lipcu 1900 r. przebywał w Wiśle Bolesław Prus, który zamieszkał w drewnianej willi Ochorowicza, nazwanej na pamiątkę tego wydarzenia "Placówką". Rok później, jesienią 1901 r., bawił tu Władysław Reymont, który w willi Ochorowicza (w "Placówce" lub "Jaskółce") pisał fragmenty swoich "Chłopów". Sam Ochorowicz osiadł w Wiśle w 1899 r. i mieszkał z przerwami do 1913 r., prowadząc tu m.in. swe eksperymenty parapsychologiczne. W latach 1909 – 1912 mieszkała tu również Stanisława Tomczykowa – słynne "medium" Ochorowicza.

Według austriackiego spisu ludności z 1900 w 555 budynkach we Wiśle na obszarze 11002 hektarów mieszkało 4685 osób, co dawało gęstość zaludnienia równą 42,6 os./km². z tego 248 (5,3%) mieszkańców było katolikami, 4422 (94,4%) ewangelikami a 15 (0,3%) wyznawcami judaizmu, 4622 (98,7%) było polsko-, 60 (1,3%) niemiecko- a 1 czeskojęzycznymi[11]. Do 1910 roku liczba budynków wzrosła do 645 a mieszkańców do 4688 osób[12].

W 1911 r. za namową Juliana Ochorowicza oraz dzięki zabiegom Bogumiła Hoffa uruchomiono w centrum wsi nowoczesny zakład kąpielowy. Latem 1911 r.

przebywało w Wisle około 300 gości i z tego względu Rząd Krajowy w Opawie oficjalnie uznał wieś za letnisko. Wkrótce oddano do użytku wodociąg samociśnieniowy i kanalizację, a przeprowadzone badania wykazały niezwykłą czystość miejscowego powietrza i wody.

Zakrojony na szeroką skalę rozwój miejscowości nastąpił w okresie międzywojennym i wtedy też Wisła nabrała cech uzdrowiska. Wzniesiono istniejące do dziś budynki Urzędu Miasta z pocztą, Dom Zdrojowy z salą kinową, czy nową szkołę. Zbudowano basen kąpielowy i skocznię narciarską w Głębcach oraz około 100 nowych willi. W 1927 r. otwarto nową drogę z Cieszyna do Wisły, a Jan Molin uruchomił przewozy autobusowe z Wisły do Cieszyna i Katowic. W 1929 r. do centrum Wisły dotarła linia kolejowa. W 1931 r. władze wojewódzkie przekazały prezydentowi RP wraz z honorowym obywatelstwem Wisły rezydencję na Zadnim Groniu (tzw. Zameczek Prezydencki). Wybudowano ją ze składek społeczeństwa śląskiego. W 1932 r. przedłużono linię kolejową do Głębiec oraz oddano do użytku drogę z Wisły do Istebnej. Jako ośrodek letniskowy Wisła wyprzedziła pobliski Ustroń i była jedną z najpopularniejszych miejscowości tego typu w Polsce. Jako ośrodek narciarski ustępowała tylko Zakopanemu.

Okres okupacji niemieckiej należy do najtragiczniejszych w historii Wisły. Podczas II wojny światowej Wisła nosiła nazwę Weichsel O.S. (1941-45), a w 1945 Hohenweichsel. Większość pensjonatów zajęło wojsko, a wiele rodzin deportowano w głąb Rzeszy lub do Generalnego Gubernatorstwa.

Po 1945 r. większość przedwojennych pensjonatów upaństwowiono, przekazując je m.in. FWP, a Wisła stała się najpopularniejszym ośrodkiem wypoczynkowym dla mieszkańców Górnego Śląska. Dalszy rozwój miejscowości nastąpił w latach 60. W 1962 r. Wisła otrzymała prawa miejskie, a równocześnie zaczęły powstawać pierwsze branżowe i zakładowe domy wypoczynkowe oraz ośrodki campingowe w Kopydle, Głębcach i Malince. Następne lata to sukcesywne otwieranie kolejnych kompleksów domów wczasowych: na stokach Jarzębatej (1971 r.), ośrodka wypoczynkowego "Partecznik" na stokach Czerhli (1975 r.), a w latach 80. domów wypoczynkowych na południowych stokach Bukowej.

Równocześnie postępowały liczne inwestycje komunalne. W 1968 r. oddano do użytku drogę do Szczyrku przez Salmopol, w 1972 r. oczyszczalnię ścieków, a w 1977 r.

nowoczesny ośrodek zdrowia. W latach 90. powstało wiele prywatnych pensjonatów, a w Jaworniku otwarto hotel "Stok". W 2003 r. do bazy hotelowej liczącej obecnie około 9 tysięcy miejsc noclegowych, dołączył hotel "Gołębiewski" z 562 pokojami.

6.2 ZABYTKI NIERUCHOME

Aktualne dziedzictwo architektoniczne Wisły jest odbiciem historycznych etapów jej rozwoju. Ogólnie rzecz ujmując kształtowanie się zabudowy miasta Wisły można podzielić na trzy okresy. Okres od początku XX wieku do końca lat dwudziestych XX wieku, kiedy powstały pierwsze wille letniskowe, można uznać za pierwszy etap.

Jako drugi etap przyjmuje się lata trzydzieste XX wieku, kiedy to dzięki działaniom Wojewody Śląskiego Michała Grażyńskiego w 1937r. powstały zabudowania wokół rynku: Dom Zdrowy, gmach urzędu miasta, poczty i liceum.

Trzeci okres to okres powojenny, a w szczególności lata siedemdziesiąte XX w., kiedy powstały zbudowane na stokach Bukowej i Jarzębatej duże ośrodki na potrzeby wczasów pracowniczych.

Do najistotniejszych i najcenniejszych walorów architektonicznych, które mogą być wykorzystywane m.in. przez turystykę krajoznawczą i pielgrzymkową w Wiśle zaliczyć należy:

Zespół Kościoła Ewangelicko - Augsburskiego w Wiśle

W skład wpisanego do Rejestru Zabytków zespołu sakralnego wchodzi:

- Kościół ewangelicko - augsburski Apostołów Piotra i Pawła w Wiśle wzniesiono w latach 1833 - 1838 według projektu Edwarda Koerbera. Pierwotnie był trójnawową halą o cechach klasycystycznych, bez wieży i dzwonów. Poświęcenia dokonano w 1838 roku. Trójkondygnacyjną wieżę wzniesiono

dopiero w latach 1861 – 1863. Wnętrze kościoła jest trójnawowe, z typowym dla kościołów protestanckich układem dwukondygnacyjnych empor w nawach bocznych. Poprzez purystyczny wystrój wnętrza, który utrzymany jest w kolorze białym, uwaga skupia się na następujących elementach: ołtarzu z witrażem i ambonie. W części ołtarzowej dominuje dużych rozmiarów witraż z przedstawieniem apostołów Piotra i Pawła. Witraż został wykonany w 1932, o czym świadczy sygnatura na witrażu SGŻ 1932. Wykonawcą był Krakowski Zakład Witraży, a projekt należał do Adama Ciompy, który wyraźnie w kompozycji i estetyce nawiązał do sztuki młodopolskiej. Jak już wspomniano kolorystyka wnętrza jest dość monochromatyczna, zawężona niemal wyłącznie do bieli. Trzeba jednak wskazać na dyskretne złożenia zastosowane do motywów ornamentalnych oraz błękity, stanowiące tło motywu słonecznikowego w kasetonach.

- Stara Szkoła wzniesiona w 1824 r.. Na ścianie widnieje tablica poświęcona kompozytorowi Janowi Sztwiertni.
- Plebania to zabytkowy budynek z tego samego okresu.

Kościół katolicki p.w. Znalezienia Krzyża Świętego w Wiśle Głębcze

Kościół p.w. Znalezienia Krzyża Świętego z 1983 r. posiada wieżę słupową z 1575 r., przeniesioną w 1982 r. z Połomii. Jest to świątynia kryta gontem, zakończona izbicą i zwieńczoną hełmem piramidalnym. Wnętrze jednonawowe jest dość słabo rozjaśnione.

Kościół katolicki pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Wiśle

Kościół parafialny został zbudowany w latach 1850-1855 w stylu neogotyckim. W 1980 roku ukończono przebudowę prezbiterium, które zniekształciło pierwotny kształt bryły. Kościół otoczony jest zabytkowym cmentarzem, na którym znajduje się wiele starych nagrobków pierwszych osadników najstarszej części osady, jak i wielu zasłużonych obywateli, jak np. dr Stanisław Konopczyński czy malarz Czesław Kuryatto.

Zamek Prezydenta na Zadnim Groniu

Zamek Prezydenta RP w Wiśle zbudowany został w miejscu dawnego Zameczku Myśliwskiego Habsburgów (z 1907 roku), który spłonął w 1927 roku. Budowla powstała w latach 1929 - 1930 jako dar ludu Śląskiego - powracającego po ponad 600 lat do ziem ojczystych - dla Prezydenta Rzeczypospolitej Ignacego Mościckiego i jego następców. Na Rezydencję Prezydenta RP Zamek - Narodowy Zespół Zabytkowy w Wiśle składają się również:

- Drewniana zabytkowa kaplica z 1909 roku, z pięknym obrazem w ołtarzu głównym, przedstawiającym Jadwigę Śląską,
- Zamek Dolny wraz z Gajówką, który jest ogólnie dostępny i funkcjonuje jako hotel i ośrodek konferencyjny,
- park leśny, oraz zabytkowe ogrodzenie wraz ze stróżówką.

Zameczek Myśliwski Habsburgów

Pierwotnie wybudowany na Przysłopiu pod Baranią Górą jako pałacyk myśliwski dla arcyksięcia Fryderyka Habsburga. Pełnił również funkcję schroniska turystycznego aż do roku 1986, kiedy to został przeniesiony do centrum Wisły. Obecnie znajduje się w nim wiślański oddział PTTK.

Budynek powstał w stylu alpejskim z jego typowymi cechami tj. na planie kwadratu, z drewnianymi ścianami zbudowanymi z bali jako budynek piętrowy. W obrębie pierwszego piętra znajduje się charakterystyczna galeria otaczająca budynek z czterech stron. We wnętrzu zachowany jest pierwotny układ pomieszczeń. Na terenie Wisły stanowi jeden z punktów szlaku architektury drewnianej.

Hotel Piast w Wiśle

Pierwszy hotel w Wiśle został wybudowany około 1885 r., a zakupili go B. Hoff i H. Wiśniewska z przeznaczeniem na zakład przyrodolecznicy. Nad rzeką zbudowano zakład hydropatyczny który działał do 1915 roku, kiedy został zalany przez wody powodziowe z rzeki. Na ścianie umieszczona jest pamiątkowa tablica poświęcona Marii Konopnickiej, która również gościła w Wiśle.

Zabudowa willowa w Wiśle

Najstarsze pensjonaty powstały na początku XX w. Duża część, zbudowanych również w okresie międzywojennym, znajduje się na Stokach Bukowej. Do najpiękniejszych należą te położone w Alei ks. bp Burschego:

- Pensjonat "Strumyczek" - zbudowany na fundamentach pierwszej willi Bogumiła Hoffa "Bożydar" z 1885 roku,
- Willa "Pod Jaworem" - wzniesiona ok. 1930 roku w której w latach 1946-48 mieszkał Zygmunt Wasilewski publicysta i krytyk literacki,
- Willa "Zacisze"- wybudowana w roku 1903 przez biskupa Kościoła Ewangelicko - Augsburskiego Juliusza Burschego. Za domem, po prawej stronie znajduje się obelisk poświęcony jego pamięci,
- Willa "Dąbrówka" - wybudowana ok. 1930 roku Na ul. Kuryatto,
- Willa "Światłocień", której właścicielem był portrecista, malarz Czesław Kuryatto,
- „Księżówka" - wybudowana na ulicy Górnośląskiej w roku 1934 jako dom wczasowy dla księży.

Cmentarz ewangelicki "Na Groniczku"

Założony został w roku 1819, zaś kaplicę cmentarną zbudowano w 1948 roku. Znajdują się tu groby ludzi zasłużonych dla Wisły, między innymi Andrzeja Podzorskiego, twórcy Muzeum Beskidzkiego, Jana Sztwiertni (1911-1940), wybitnie uzdolnionego kompozytora, ks. Michała Kupferschmidta (1783-1867), inicjatora budowy obecnego ewangelickiego kościoła parafialnego w centrum, ks. prof. Andrzeja Wantuły (1905-1976) biskupa Kościoła ewangelicko - augsburskiego, słynnego wójta Pawła Raszki, który swój urząd sprawował przez 47 lat, Rzeźbiarza Artura Cieniały, prof. Stanisława Hadyny twórcy Zespołu Pieśni i Tańca "Śląsk" oraz odkrywcy Wisły jako letniska Bogumiła Hoffa.

**WYKAZ OBIEKTÓW ZABYTKOWYCH MIASTA WISŁY PO WERYFIKACJI
TERENOWEJ - AKTUALNY NA ROK 2012**

1. *Dom drewn. Os. Bajcary nr 1 (d. nr 834)*
2. *Dom drewn. „Malinka” Os. Bajcary nr 2 (d. nr 709)*
3. *Dom drewn. Os. Bajcary nr 4*
4. **Dom drewn. Os. Bajcary nr 6 (d. nr 257)**
5. *Dom drewn. Regionalna Izba Twórcza „Chata Kocyana” Os. Bajcary nr 6*
6. *Dom drewn. Os. Bajcary nr 11*
7. *Dom drewn.- murow. ul. Brańców nr 4 (d. nr 630)*
8. *Dom drewn.-murow. ul. Brańców nr 6*
9. *Bud. gospod. drewn.-murow. ul. Brańców nr 6 (naprzeciw domu nr 6)*
10. *Dom murow.-drewn. ul. Brańców nr 8*
11. *Dom drewn. ul. Brzegowa nr 2*
12. *Chałupa drewn. ul. Brzegowa nr 6*
13. *Wiadukt kolejowy nad ul. Brzegową*
14. *Dom murow. ul. Bukowa nr 1*
15. *Dom drewn. – obiekt noclegowy „Silesia” ul. Bukowa nr 4*
16. *Dom murow. ul. Bukowa nr 8*
17. *Dom drewn. ul. Bukowa nr 12*
18. *Most kolejowy żelazny ul. Bulwar Słoneczny*
19. *Dom drewn. al. Ks. bp Bursche nr 5*
20. *Dom drewn.-murow. „Willa Dąbrówka” al. Ks. bp Bursche nr 16*
21. *Dom murow. al. Ks. bp Bursche nr 19*
22. *Dom drewn.-murow. „Willa Zacisze” al. Ks. bp Bursche nr 21*
23. *Dom „Willa pod Jaworem” drewn. al. Ks. bp Bursche nr 27*
24. *Dom drewn. ul. Ks. Bp Bursche nr 35*
25. *Dom murow.- drewn. (dawna leśniczówka Czarne, ob. bar i pensjonat „Wisielka”) ul. Czarna Wisielka nr 1*
26. *Przysłop pod Baranią Górą – dawna Leśniczówka – ob. Izba Leśna, ul. Czarna Wisielka nr 3*
27. *Dom drewn. ob. Stara Karczma „Drewutnia” ul. Czarne nr 3a*

28. Budynek mieszkalno-gospod. drewn. ul. Czarne nr 3a (obok karczmy „Drewutnia”)
29. Dom murow.-drewn. ul. Czarne nr 4
30. *Budynek administracyjny Nadleśnictwa w Wiśle, drewn. ul. Czarne nr 6*
31. *Budynek gospodarczy Nadleśnictwa w Wiśle, drewn. ul. Czarne nr 6*
32. *Dom mieszkalny, murowany (dawny sklep), ul. Czarne 8; lata 30-te XX w.*
33. *Dom drewn. ul. Czarne nr 9*
34. *Dom drewn. ul. Czarne nr 11*
35. *Bud. gospodarczy przy posesji ul. Czarne nr 11*
36. Dom wczasowy „Pod Baranią” drewn. ul. Czarne nr 12, obok pawilon murow.
37. Dawna gospoda, ob. restauracja „Fojtula” murow. ul. Czarne nr 18
38. *Budynek dworca kolejowego Wisła –Głębcze murow. ul. Dworcowa (d. nr 853)*
39. *Magazynek kolejowy przy dworcu kolejowym Wisła –Głębcze murow. ul. Dworcowa*
40. Wiadukt kolejowy przy stacji Wisła- Głębcze ul. Dworcowa
41. *Dom drewn.-murow. ul. Dworcowa nr 10*
42. *Dom murow. ul. Dziehcinka nr 1*
43. *Dom wczasowy „Orlik” murow.-drewn. ul. Dziehcinka nr 3*
44. Dom wczasowy FWP „Orlik 2” ul. Dziehcinka nr 5
45. *Dom murow. ul. Dziehcinka nr 12*
46. Dom drewn. ul. Dziehcinka nr 13
47. *Dom murow. ul. Dziehcinka nr 16*
48. *Dom drewn. – murow. ul. Dziehcinka nr 17*
49. *Dom murow. ul. Dziehcinka nr 18*
50. Dom murow. ul. Dziehcinka nr 20
51. *Dom drewn.-murow. ul. Dziehcinka nr 23*
52. *Dom „Storczyk” murow. ul. Dziehcinka nr 24, róg ul. Strażacka*
53. Dom drewn. ul. Dziehcinka nr 25
54. Dom drewn. ul. Dziehcinka nr 40
55. Dom murow. – „Willa Kaskada” ul. Dziehcinka nr 44
56. Dom murow. –pensjonat „Ślązaczka” ul. Dziehcinka nr 50
57. *Wiadukt kolejowy nad ul. Dziehcinka*

58. *Dom drewn. ul. Głębcze nr 2*
59. *Dom drewn. ul. Głębcze nr 7*
60. *Dom drewn. ul. Głębcze nr 8*
61. *Dom murow.- drewn. „Elżbietanka 2” ul. Głębcze nr 9*
62. *Dom drewn. „Teklusia” ul. Głębcze nr 59*
63. *Kapl. murow. kamienna na posesji ul. Głębcze nr 59*
64. *Dom drewn, ul. Głębcze nr 81*
65. *Dom drewn. Os. Głębcze Górne nr 1*
66. *Dom drewn.- murow. ul. Gościejów nr 5*
67. *Dom drewn.-murow. ul. Gościejów nr 13*
68. *Dom drewn. - murow. ul. Gościejów nr 35*
69. *Dom murow. ul. Górnośląska nr 1, róg ul. Kuryatty (od. Dom rekolekcyjny im. bpa Juliusza Bursche) - Księżówka Wiślanka*
70. *Dom murow. „Almira” ul. Górnośląska nr 1a*
71. *Dom drewn. -murow. „Smoleniówka” ul. Górnośląska nr 11*
72. *Dom murow.-drewn. ul. Górnośląska nr 13*
73. *Dom - kaplica Św. Wincentego murow. ul. Górnośląska nr 16 (Siostry Elżbietanki)*
74. *Dom murow. - willa „Romusia” ul. Groniczek nr 1*
75. *Dom drewn.- murow. pensjonat „Jodła” ul. Groniczek nr 2*
76. *Cmentarz paraf. ewangelicko-augsb. ul. Groniczek nr 4*
77. *Kaplica cmentarna murow. na cmentarzu paraf. ewangelicko-augsb. ul. Groniczek nr 4*
78. *Dwie tablice upamiętniające obywateli Wisły, członków gminy ewangelickiej, zamordowanych przez hitlerowców w okresie II wojny Światowej (umieszczone na kaplicy cmentarnej ul. Groniczek nr 4*
79. *Pomnik nagrobny Karola, Anny, Władysława, Tadeusza Michejdów, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4*
80. *Pomnik nagrobny Pawła Raszki, wójta Wisły, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4*
81. *Pomnik nagrobny Michała i Pawła Cieślarów, pierwszych nauczycieli w Malince, Cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4*
82. *Pomnik nagrobny ks. Michała i Karoliny Kupferschmidt, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4*
83. *Pomnik nagrobny ks. Gustawa i Berty Kupferschmidt, cmentarz ewangelicki ul.*

- Groniczek nr 4
84. Pomnik nagrobny Bogumiła Hoffa, odkrywcy Wisły , cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4
85. Pomnik nagrobny Pawła Pilcha (krzyż żeliwny) , cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4
86. Pomnik nagrobny Józefa, Edwarda Kryśko-Korniluk, Anny Kryśko, cmentarz ewangelicki ul. Groniczek nr 4
87. Dawny gmach Urzędu Pocztowego pl. B. Hoffa nr 1
88. Dawny Dom Zdrojowy (ob. Dom Kultury) pl. B. Hoffa nr 3
89. *Budynek Zespołu Szkół pl. B. Hoffa nr 5*
90. *Dom drewn. Os. Jarzębata nr 16*
91. *Bud. gospod. drewn. Os. Jarzębata nr 19*
92. *Dom drewn. Os. Jarzębata nr 23*
93. Dawna remiza murow. ul. Jawornik nr 43a
94. Dom murow. ul. Jawornik nr 48
95. Dom murow. ul. Jawornik nr 60
96. D. gospoda murow. , ob. bar „Jawornik” ul. Jawornik nr 64
97. Dom drewn. ul. Jurzyków nr 16
98. *Dom murow.-drewn. ul. Kasztanowa nr 1 (w woj. ewid. błędnie wykazany jako ul. Głębcze nr 53)*
99. *Dom drewn. ul. Kasztanowa nr 3*
100. *Dom murow. ul. Kasztanowa nr 8*
101. *Dom drewn. ul. Kasztanowa nr 9*
102. Dom murow. ul. Kasztanowa nr 12
103. Dom drewn. ul. Klonowa nr 3
104. Dom murow. ul. Klonowa nr 1 (d. FWP „Anita”)
105. *Hala Targowa ul. Kolejowa*
106. *Dom drewn. z pocz. XXw. ob. „Stara Karczma” ul. Kolejowa (obiekt przeniesiony z ul. Wyzwolenia nr 60, tzw „Chałupa Szarców”)*
107. Dom drewn. ul. Kręta nr 1
108. Dom drewn. ul. Kręta nr 4
109. Dom murow. - willa „Joanna” ul. Konopnickiej nr 10
110. Dom murow. - pensjonat „Nad rzeką” ul. Konopnickiej nr 12

111. *Dom drewn. ul. Konopnickiej nr 15*
112. *Dom murow.- drewn. ul. Konopnickiej nr 19*
113. *Dom drewn. ul. Konopnickiej nr 21*
114. *Dom drewn. ul. Kopydło nr 17*
115. *Dom murow. ul. Kopydło nr 19*
116. *Dom drewn. ul. Kopydło nr 27*
117. *Kuźnia murow. przy posesji ul. Kopydło nr 27*
118. *Dom murow. ul. Kopydło nr 40*
119. *Dom drewn. ul. Kopydło nr 43*
120. *Dom murow-drewn. ul. Kopydło nr 50*
121. *Strażnica WOP (ob. dom) murow. ul. Kopydło nr 51*
122. *Dom drewn. ul. Kopydło nr 81*
123. *Dom drewn. ul. Kopydło nr 91*
124. *Dom drewn. ul. Kopydło nr 93*
125. *Wieża drewn. słupowa z 1575r. kościoła rzym.-kat. pw. Znalezienia Krzyża Św. ul. Kopydło nr 103A (w wojew. ewid. zabytków błędnie ujęto cały kościół z 1983r.)*
126. *Dom murow. – pensjonat „Pod Kasztanem” (dawen. „Małgorzatka”) ul. Kopydło nr 103 (w woje. ewidencji zabytków błędnie pod nr 99)*
127. *Dom murow. ul. Kopydło nr 107*
128. *Dom drewn. ul. Kopydło nr 115*
129. *Dom murow. ul. Krzywa nr 3*
130. *Dom murow. ul. Lipowa nr 1*
131. **Dawny zameczek myśliwski Habsburgów, ob. Oddz. PTTK Wisła, ul. Lipowa nr 4a**
132. *Dom „Dworek” drewn. ul. Lipowa nr 5*
133. *Kościół paraf. pw. Wniebowzięcia NMP murow. ul. Lipowa nr 7*
134. *Cmentarz paraf. przy kościele pw Wniebowzięcia NMP ul. Lipowa nr 7*
135. *Pomnik nagrobny ks. Andrzeja Lehoskiego, pastora zboru ewangel., cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7*
136. *Pomnik nagrobny ks. Andrzeja Lehoskiego, pastora zboru ewangel., cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7*
137. *Pomnik nagrobny Stanisława Kopczyńskiego, twórcy higieny szkolnej, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7*

138. Pomnik nagrobny – grobowiec rodziny Kossobudzkich cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7
139. Pomnik nagrobny – grobowiec rodziny Halamów, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7
140. Pomnik nagrobny pisarza, senatora RP Zygmunta Wasilewskiego, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7
141. Pomnik nagrobny Tadeusza Głodzińskiego i Rudolfa Galusa, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7
142. Pomnik nagrobny artysty malarza Czesława Kuryatto, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7
143. Pomnik nagrobny Władysława i Jarosława Witold-Alexandrowiczów, cmentarz parafialny ul. Lipowa nr 7
144. *Dom „Willa Słoneczna” murow. – drewn. ul. Lipowa nr 10*
145. *Dom murow. ul. Lipowa nr 13*
146. *Most kolejowy nad ul. Lipową*
147. *Dom drewn.-murow. – willa „Bajka” ul. 11 Listopada nr 7*
148. *Dom drewn.- murow. „Chatka” . ul. 11 Listopada nr 27*
149. *Dom murow. „Lotos” ul. 11 Listopada nr 31*
150. *Dom drewn. ul. 11 Listopada nr 47*
151. *Bud. gospod. przy domu (pijalni piwa) ul. 1 Maja nr 8*
152. *Dom FWP „Orlik” murow. ul. 1 Maja nr 19*
153. *Dom murow. ul. 1 Maja nr 27*
154. *Dom drewn. ul. 1 Maja nr 32*
155. *Dom murow. ul. 1 Maja nr 33*
156. *Dom drewn. ul. 1 Maja nr 34*
157. *Dom drewn. ul. 1 Maja nr 37*
158. *Dom murow. ul. 1 Maja nr 43*
159. *Dom wycieczkowy murow. (dawny hotel „Piast”) ul. 1 Maja nr 45*
160. **Kościół ewangelicko-augsb. murow. ul. 1 Maja nr 49**
161. **Plebania kościoła ewangelicko-augsb. murow. ul. 1 Maja nr 49**
162. **Dawna szkoła ewangelicka (dom Jana Sztwiertni) ul. 1 Maja nr 51**
163. *Pawilon kawiarnia „Centrum” (ob. cukiernia „U Janeczki”) murow. ul. 1 Maja nr 55*
164. *Dom murow. ul. 1 Maja nr 57*

165. *Dom murow. ul. 1 Maja nr 58*
166. *Dom murow. ul. 1 Maja nr 66 (ob. Państwowa Szkoła Muzyczna)*
167. *Budynek przystacyjny stacji Wisła- Uzdrowisko murow. ul. 1 Maja nr 69*
168. *Nastawnia kolejowa stacji Wisła- Uzdrowisko murow. ul. 1 Maja nr 69*
169. *Dworzec kolejowy Wisła- Uzdrowisko murow. ul. 1 Maja nr 69*
170. *Magazyny kolejowe stacji Wisła- Uzdrowisko murow. ul. 1 Maja nr 69*
171. *Dom „Willa Montana” murow. ul. 1 Maja nr 71*
172. *Altana drewn. przy „Willi Montana” murow. ul. 1 Maja nr 71*
173. *Dom murow. ul. 1 Maja nr 87*
174. *Dom drewn. ob. karczma ul. Malinka nr 2*
175. *Dom drewn.-murow. ul. Malinka nr 9*
176. *Dom drewn.-murow. ul. Malinka nr 29*
177. *Dom drewn.-murow. ul. Malinka nr 38*
178. *Dom („Chata Paprocie”) i stodoła drewn.-murow. ul. Malinka nr 42 (d. nr 370)*
179. *Dom drewn. – murow. ul. Malinka nr 95 (d. nr 275)*
180. *Dom drewn.-murow. ul. Malinka nr 101*
181. *Dom drewn. , obok stodoła drewn. ul. Malinka nr 107*
182. *Dom stodoła drewn. – murow. ul. Mrózków nr 10a*
183. *Dom drewn. ul. Nowa, d nr 585, róg ul. Jawornik*
184. *Dom murow. dr Ochorowicza ul. Ochorowicza nr 6*
185. *Dom drewn. ul. Ochorowicza nr 9*
186. *Dom murow. ul. Ochorowicza nr 16*
187. *Wiadukt kolejowy nad ul. Ochorowicza*
188. *Dom murow. ul. Olimpijska nr 8*
189. *Dom murow. ul. Olimpijska nr 14*
190. *Park kąpielowy ul. Olimpijska*
191. *Dom murow. ul. Przykopa nr 3 (d. nr 135)*
192. *Dom drewn. ul. Reymonta nr 9*
193. *Dom drewn. ul. Siglanów nr 1*
194. *Dom drewn. ul. Siglanów nr 2*

195. Dom murow. ul. Siglanów nr 3
196. Dom drewn.-murow. ul. Skolnity nr 1 (d. nr 922)
197. Dom drewn.-murow. ul. Skolnity nr 3
198. Zespół budynków drewn.-murow: dom i stodoła ul. Skolnity nr 12
199. *Dom drewn. ul. Skolnity nr 20*
200. *Stodoła drewn. przy posesji ul. Skolnity nr 20*
201. *Dom drewn. ul. Skolnity nr 22, z drewn. budynkiem gospod. przy posesji (oboro- stodołą)*
202. *Dom murowany z 1935 r., Dom Wczasowy „Ostoja”, ul. Słoneczna 1*
203. Schronisko „Soszów” ul. Soszowska nr 10
204. *Dom murow. pensjonat „Arka”, dawn. „Wierchy” ul. Spacerowa nr 4*
205. *Dom drewn. ul. Spacerowa nr 5*
206. *Dom drewn.- murow. ul. Spacerowa nr 11*
207. *Dom drewn.-murow. „Wierchy 3” ul. Spacerowa nr 14*
208. Dom drewn. ul. Spacerowa nr 28
209. *Obora murow.-drewn. ul. Spokojna nr 7*
210. *Dom murow. „Elżbietanka” ul. Spokojna nr 11*
211. *Dom murow. ul. Spokojna nr 10*
212. *Dom murow. ul. Spokojna nr 12*
- 213. Dawna karczma (ob. Muzeum Beskidzkie) ul. P. Stellera nr 1**
214. *Dom drewn., dawna wiślańska szkoła (ob. Galeria „U Niedźwiedzia”) ul. P. Stellera nr 2, róg ul. Dawna*
215. Dom drewn.-murow. ul. Strażacka nr 15
216. Dom drewn.-murow. ul. Strażacka nr 16
217. Dom drewn.-murow. ul. Strażacka nr 19
218. *Chałupa drewn. ul. Towarowa nr 6*
219. *Bud. gospod. murow. przy posesji ul. Towarowa nr 6*
220. *Dom murow. ul. Towarowa nr 7*
221. *Dom drewn. (ob. Przedszkole) ul. Turystyczna nr 1*
222. *Dom drewn. ul. Turystyczna nr 2*
223. *Dom drewn. ul. Turystyczna nr 4*
224. Dom murow. ul. Turystyczna nr 6

- 225. *Dom drewn. ul. Turystyczna nr 9*
- 226. *Dom – willa „Zdrój” ul. Turystyczna 10*
- 227. *Schronisko na Stożku, ul. Turystyczna nr 19*
- 228. *Dom „Villa Japonica” ul. Turystyczna nr 32*
- 229. *Dom drewn. ul. Turystyczna nr 50*
- 230. *Dom drewn. ul. Turystyczna nr 54*
- 231. *Wiadukt kolejowy nad ul. Turystyczną*
- 232. *Most kolejowy żelazny nad rzeką Wisłą ul. Ustrońska*
- 233. *Domek dróżnika Wisła- Jawornik, ul. Ustrońska*
- 234. *Przystanek kolejowy Wisła – Obłaziec nr 13 ul. Ustrońska*
- 235. *Dom murow. ul. Ustrońska nr 18*
- 236. *Dom drewn.-murow. ul. Wańkowska nr 5*
- 237. *Dom drewn. ul. Willowa nr 2*
- 238. *Dom murow. ul. Willowa nr 4*
- 239. *Dom murow. ul. Wodna nr 1*
- 240. *Dom Wczasowy „Zimowit” ul. Wodna nr 3*
- 241. *Dom murow. ul. Wodna nr 5 (ob. przedszkole publ. nr 2)*
- 242. *Dom drewn. ul. Wypoczynkowa nr 4*
- 243. *Bud. gospodarczy drewn. (obora-stodoła) ul. Wyzwolenia nr 13*
- 244. *Dom drewn. ul. Wyzwolenia nr 14*
- 245. *Dom murow. – pensjonat ul. Wyzwolenia nr 19*
- 246. *Dom drewn. ul. Wyzwolenia nr 20*
- 247. *Dom drewn. ul. Wyzwolenia nr 27 (d. nr 252)*
- 248. *Dom murow. – ob. przedszkole publ. ul. Wyzwolenia nr 34*
- 249. *Dom murow. ul. Wyzwolenia nr 44*
- 250. *Dom pensjonat „Belweder” murow. ul. Wyzwolenia nr 48*
- 251. *Dom murow. ul. Wyzwolenia nr 52*
- 252. *Dom murow. ul. Wyzwolenia nr 54*
- 253. *Dawna karczma drewn. (ob. sklep) ul. Wyzwolenia nr 57*
- 254. *Dom drewn.- murow. „Renata” ul. Wyzwolenia nr 72*

- 255. *Dom murow. „Blanka” ul. Wyzwolenia nr 74*
- 256. *Dom murow. ul. Wyzwolenia nr 90*
- 257. *Dom drewn. ul. Wyzwolenia nr 92*
- 258. *Dom murow. „Ewunia” ul. Wyzwolenia nr 100*
- 259. *Oficyna domu „Ewunia” murow. ul. Wyzwolenia nr 100*
- 260. *Dom murow. – drewn. ul. Wyzwolenia nr 106*
- 261. **Rezydencja prezydenta RP – „Zameczek” ul. Zameczek nr 1**
- 262. **Rezydencja prezydenta RP – dawna kordegarda (ob. hotel) ul. Zameczek nr 1**
- 263. **Rezydencja prezydenta RP – kaplica drewn. ul. Zameczek nr 1**
- 264. **Rezydencja prezydenta RP – wartownia murow. ul. Zameczek nr 1**
- 265. **Rezydencja prezydenta RP – park leśny i ogrodzenie z 3 bramami ul. Zameczek nr 1**
- 266. *Dom i bud. gospod. drewn. – murow. ul. Zjazdowa nr 9a*
- 267. *Zabytek archeologiczny – stanowisko nr 1*
- 268. *Zabytek archeologiczny – stanowisko nr 2*
- 269. *Zabytek archeologiczny – stanowisko nr 3*
- 270. *Zabytek archeologiczny – stanowisko nr 4*
- 271. *Zabytek archeologiczny – stanowisko nr 5*
- 272. *Zabytek archeologiczny – stanowisko nr 6*
- 273. *Zabytek archeologiczny – stanowisko nr 7*
- 274. *Zabytek archeologiczny – stanowisko nr 8*
- 275. *Zabytek archeologiczny – stanowisko nr 9*

Kursywą oznaczone obiekty zabytkowe figurujące w wojewódzkiej ewidencji zabytków

Pogrubieniem oznaczone obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków

Zwykłym drukiem oznaczone obiekty zabytkowe nie figurujące w wojewódzkiej ewidencji zabytków i w rejestrze, ale postulowane do ochrony w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Wisły lub nowe obiekty zidentyfikowane w ramach opracowania Gminnej Ewidencji Zabytków.

6.3 ZABYTKI MUZEALNE

Na terenie Miasta Wisły znajduje się wiele placówek muzealnych, które stanowią cenne źródło materiałów dotyczących historii regionu, etnografii oraz lokalnych zawodów. Należą do nich następujące obiekty:

Muzeum Beskidzkie

Siedzibą muzeum jest budynek dawnej karczmy z 1794 roku. W ekspozycji stałej są podstawowe działy kultury materialnej górali śląskich jak: pasterstwo, tkactwo, obróbka drewna, narzędzia rolnicze. Zobaczyć można osobliwości męskiego i kobiecego stroju ludowego oraz najpiękniejsze przykłady sztuki ludowej. Atrakcyjne dla turysty jest wnętrze dawnej kurnej chaty. Ekspozycję uzupełniają wystawy czasowe o różnorodnej tematyce. Muzeum posiada bogatą kolekcję malarstwa profesjonalnego: Czesława Kuryatto, Ludwika Konarzewskiego, Jana Wałacha, Pawła Stellera oraz starodruki, archiwalia i cenny zbiór starej fotografii.

Muzeum Beskidzkie w Wiśle, będące od początku istnienia oddziałem Muzeum w Cieszynie, otwarte zostało 16 sierpnia 1964 r. w czasie I Tygodnia Kultury Beskidzkiej w Wiśle. Swoją działalnością obejmuje Istebną, Jaworzynkę, Koniaków, Wisłę i Brenną, tj. miejscowości należące do grupy etnograficznej górali śląskich. Jego założycielem był Andrzej Podzorski.

Muzeum Spadochroniarstwa

Znajduje się w obiekcie Agawa. Jest to największa ekspozycja zbiorów w zakresie spadochroniarstwa. W izbie znajdują się wszelkie pamiątki związane z polskim, tak cywilnym, jak i wojskowym spadochroniarstwem począwszy od czasów II RP po współczesne. Są to odznaki rozpoznawcze i pamiątkowe, mundury, wyposażenie, dokumenty, walory numizmatyczne i filatelistyczne oraz bibliofilistyczne, a także spora ilość zdjęć z okresu II Wojny Światowej. Ponadto w izbie można zobaczyć kolekcję orłów i oznak rozpoznawczych, noszonych przez wszelkie polskie formacje mundurowe od czasów II Wojny Światowej.

Muzeum Narciarstwa

Muzeum znajduje się w obiekcie „Zimowit”. Zawiera bogatą kolekcję sprzętu narciarskiego, kolekcję starych nart (wśród nich narty z końca XIX w. i z lat 30-tych XX w.). Wśród zgromadzonych eksponatów znajdują się m.in. narty Adama Małysza, na których zdobył Mistrzostwo Polski. Do ciekawszych można również zaliczyć „karple” czyli rakiety do chodzenia po śniegu. Kolekcja liczy ponad 80 eksponatów.

Muzeum Aptekarstwa

Muzeum Aptekarstwa znajduje się w Chacie Góralskiej "Kleszczonka". Powstało z inicjatywy Jerzego Ciencialy. Paweł Cienciala (stryj dziadka pana Jerzego) prowadził pierwszą aptekę w Wiśle i w okolicy. Pozostawił po sobie wiele aptekarskich skarbów z XIX wieku, które można podziwiać w Muzeum Aptekarstwa.

Muzeum Turystyki PTTK

Znajduje się w małym drewnianym budyneczku z 1951r. Otwarte zostało w 1994 roku dzięki staraniom osób z Sekcji Baraniogórskiej KTG PTTK. Zbiory dokumentują historię rozwoju turystyki na tym obszarze. Uzupełniają je eksponaty etnograficzne.

Chata Kocyana

Do niewątpliwych osobliwości etnograficznych Beskidu Śląskiego należy otwarta w 1987 roku Izba Pracy Twórczej Jana Kocyana. Mieści się ona w drewnianej chałupie z 1930 roku przeniesionej z Wisły Czarnej z Osiedla Borowina na Nową Osadę, gdzie została zrekonstruowana.

Dwuwnętrzny układ tworzą dwie izby połączone przelotową sienią na przestrzał. W pierwszej izbie większej urządzona została ekspozycja rzeźb Jana Kocyana oraz dawne naczynia, żelazne garnki, formy na masło, drewniane łyżki, cedzaki. W przelotowej sieni oko cieszą dawne narzędzia bednarskie, kołodziejskie i

stolarskie. Drugie pomieszczenie pełni funkcje sali wystawowej dokumentując współczesny stan twórczości ludowej, amatorskiej i profesjonalnej Beskidu Śląskiego. Wystawiają tu swoje prace rzeźbiarze, malarze, hafciarki, koronkarki. Zgromadzono tu także ciekawe współczesne malarstwo na szkle. Ekspozycja uzupełniona jest pracami twórców ludowych z terenu Zaolzia.

Założyciel Izby Pracy Twórczej Jan Kocyan jest uznanym twórcą ludowym na terenie Beskidu Śląskiego. W zadbanym otoczeniu wśród kwiatów i ziół artysta odtworzył dawna pasiekę pszczelarską. Ule zostały obite tradycyjnym sposobem przy użyciu kory. Stanowią one kolejną ozdobę tego otoczenia. Izba Pracy Twórczej to nie tylko wiernie odtworzona i uratowana jedna z niewielu brył architektury drewnianej Wisły. Stanowi ona harmonijne połączenie przeszłości z warsztatem współczesnego twórcy ludowego.

6.4 ZABYTKI RUCHOME

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego

zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Na terenie Miasta Wisły do szczególnie wartościowych obiektów należą wyposażenia kościołów oraz placówek muzealnych.

6.5 ZABYTKI ARCHEOLOGICZNE

Stanowiska archeologiczne są ważnym elementem krajobrazu kulturowego i stanowią podstawę wiedzy o najdawniejszych dziejach okolic Wisły. Środowisko kulturowe Miasta zawiera zewidencjonowane stanowiska archeologiczne datowane od epoki pradziejowej do epoki nowożytnej. Stanowiska ewidencjonowano w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski. Ewidencja stanowisk archeologicznych nie jest jednak zbiorem zamkniętym i nie można wykluczyć, że w wyniku dalszej weryfikacji lub prowadzonych prac ziemnych uda się zidentyfikować nowe ślady osadnicze.

Istotnym zagrożeniem dla stanowisk i zabytków archeologicznych są wszelkiego rodzaju prace ziemne takie jak : prace inwestycyjne (budowa domów, dróg, melioracje, wodociągi), głęboka orka, eksploatacja żwiru i piasku. Część stanowisk archeologicznych zagrożona jest także przez procesy naturalne.

W związku z faktem, że każde zniszczenie dawnego grobu, osady czy wału grodziska jest nieodwracalne, realizowane na terenie Gminy wszelkie prace inwestycyjne w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych uzgadniane będą na etapie projektu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, który określi warunki realizacji inwestycji. W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych w decyzjach Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6.6 ELEMENTY DZIEDZICTWA NIEMATERIALNEGO

UNESCO definiuje dziedzictwo niematerialne jako zwyczaje, przekaz ustny, wiedzę i umiejętności, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Jest to pojęcie trudno definiowalne w stosunku do konkretnych wytworów kultury, jednak jego waga dla lokalnej społeczności jest ogromna, gdyż jest ono źródłem poczucia tożsamości i kulturowej ciągłości.

Dziedzictwo niematerialne obejmuje także przejawy zachowań kulturowych i ich wytworów, takie jak: tradycje i przekazy ustne (w tym język jako narzędzie przekazu), spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, a także rzemiosła.

Na terenie Wisły żywe są tradycje folkloru góralskiego, kultywowanego przez liczne lokalne zespoły i stowarzyszenia kulturalne. Charakterystycznym elementem jest również dziedzictwo kulinarne oparte na lokalnych produktach żywnościowych.

Najważniejszą imprezą całego Śląska Cieszyńskiego i znaną w całym kraju jest z pewnością Tydzień Kultury Beskidzkiej - najstarsza i największa impreza folklorystyczna w Europie.

Elementy historyczne zawiera również herb miejski. Podstawę do opracowania nowej wersji herbu stanowiły trzy źródła historyczne:

- dokładnie odwzorowana pieczęć Wisły z 1702r. zawarta w pracy: Franciszek Popiołek, Historia osadnictwa w Beskidzie Śląskim, Katowice 1939,s.227,
- mapa Jonasa Nigriniego z 1724r.: Ducatus Teschiniensis in Silesia Superriove (...) Mappa specialis sedulo, delineate a Iona Nigrino Hung: Collegie Scholae Tesch: Evang: Mapa przedstawia ponumerowane źródła Wisły: 1. Malinka, 2. Biała 3. Czarne, a obok napis: Tres Vistulae Fontes. Powyżej miejscowości Visla wzdłuż rzeki Wisły widnieje napis: Vistula Fl,

- mapa niemiecka nieznanego autora, a pochodząca sprzed okresu wojen śląskich (przed 1740r.); jej tytuł: Das Fürstenthum TESCHEN In Ober Schlesien. Mapa ta przedstawia tak samo ponumerowane źródła Wisły jak na mapie Nigriniego, a obok napis: drei Aussflüsse Weichsel (trzy wypływy Wisły).

Wszystkie trzy historyczne dokumenty powstały w stosunkowo bliskich od siebie przedziałach czasowych (1702 - 1724 - 1740). Przyjęto, że na pieczęci są znaki w języku łacińskim: V - oznacza Vistula, III - trzy pionowe kreski to rzymska cyfra wskazująca trzy źródła Wisły. Dla miejscowości Wisła cechą najbardziej typową i znamioną były trzy źródła największej polskiej rzeki. Ta konstatacja stanowi ponadczasową prawdę, która zawsze będzie się utożsamiała z miejscowością - miastem Wisła.

Ostateczny wygląd herbu Wisły sprecyzował artysta plastyk Jan Herma po konsultacjach z Janem Kropem. Ze starego herbu zachowany został podział na pole niebieskie, które symbolizuje niebo i wodę i na pole zielone symbolizujące góry i hale. Zachowane zostały też kępki trawy. Tak więc połączono stare i nowe elementy w jednoznacznie czytelną całość. Nowa wersja herbu Wisły przyjęta została jednogłośnie przez radnych miasta Wisły w styczniu 1991 roku.

7. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY - ANALIZA SWOT

Dla potrzeb lepszej diagnozy stanu istniejącego w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz w celu sformowania priorytetów działań władz samorządowych opracowano analizę SWOT słabych i mocnych stron Miasta Wisły, a także szans i zagrożeń.

ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Niezwykle atrakcyjne położenie Miasta, sprzyjające rozwojowi turystyki • Drogowa i kolejowa dostępność komunikacyjna, • Niewielka odległość od konurbacji górnośląskiej oraz dużego ośrodka miejskiego Bielska-Białej • Bliskość siedziby powiatu – Cieszyna • Przygraniczne położenie • Bogata historia Miasta i regionu • Ciekawe przykłady regionalnego budownictwa drewnianego • Zachowane obiekty sakralne oraz nekropolie o wysokiej wartości kulturowej • Utrzymanie w dobrym stanie większości obiektów sakralnych oraz obiektów użyteczności publicznej • Zachowany charakterystyczny styl budownictwa • Wykorzystywanie funduszy unijnych przez władze Miasta • Zainteresowanie historią i kulturą regionu wśród władz Miasta • Obecność regionalistów i znawców 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak obiektów zabytkowych o najwyższym znaczeniu, przyciągających większą liczbę turystów • Zaniedbania w zakresie stanu technicznego części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków • Niekontrolowane przebudowy i rozbiórki obiektów zabytkowych • Trudności finansowe właścicieli obiektów zabytkowych • Niewielkie zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Niezbyt duże środki w budżecie Miasta na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego • Niewielka popularyzacja wiedzy z zakresu ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego • Brak środków na prowadzenie dokładnych badań archeologicznych, architektonicznych i historycznych • Niekorzystne ukształtowanie terenu i podziału gruntów • Trudności komunikacyjne w okresach

<p>lokalnej historii</p> <ul style="list-style-type: none"> • Odbывające się regularnie imprezy kulturalne • Lokalne tradycje i zwyczaje, kultywowane wśród mieszkańców • Mocno podkreślone poczucie tożsamości regionalnej wśród mieszkańców • Rozwinięta baza noclegowa • Gęsta sieć szlaków turystycznych • Bogactwo przyrodnicze i czystość środowiska • Aktywna działalność organizacji pozarządowych • Często aktualizowana strona internetowa Miasta, zawierająca bogate informacje dotyczące historii i zabytków regionu • Niedawno zaktualizowana baza danych Gminnej Ewidencji Zabytków • Niezależność od sezonowości turystyki – Wisła atrakcyjna jest zarówno w sezonie letnim, jak i zimowym • Uznana marka i dobry wizerunek Miasta w całym kraju 	<p>szczytu przewozowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niezbyt dobra jakość dróg kołowych • Stawianie na turystykę masową kosztem turystyki wyspecjalizowanej
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie środków budżetowych Miasta na działania związane z ochroną zabytków • Pozyskiwanie wsparcia finansowego z wielu źródeł (w tym unijnych) na prace konserwatorskie zabytków • Szersza promocja walorów kulturowych Miasta • Wzrastająca świadomość mieszkańców w zakresie poprawy estetyki budynków • Wzrost poszanowania dla obiektów posiadających walory historyczne • Coraz większa moda na „etniczność”, powrót do źródeł, poszukiwanie korzeni itp. • Tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o 	<ul style="list-style-type: none"> • Degradacja krajobrazu kulturowego poprzez wprowadzanie elementów nowej zabudowy nie nawiązujących do historycznego charakteru • Niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych • Brak komunikacji na linii właściciele – władze samorządowe • Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych • Niezbyt skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych oraz dewastacji zabytków i środowiska • Zwiększony ruch turystyczny powodujący

<p>istniejące zasoby</p> <ul style="list-style-type: none"> • Współpraca międzyregionalna oraz międzynarodowa (np. w zakresie dobrych praktyk) • Rozwój transgranicznego ruchu turystycznego • Powstawanie i dalszy rozwój istniejących organizacji pozarządowych • Obecność w Mieście różnych kultur i wielu wyznań religijnych • Tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych • Komplementarność Programu Gminnego z Programem Opieki nad Zabytkami dla Województwa Śląskiego 	<p>degradację substancji zabytkowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zanieczyszczenie środowiska związane ze zwiększoną liczbą pojazdów • Częściowy zanik tradycji i tożsamości regionalnych, związany ze zmianami stylu życia (zwłaszcza młodzieży) • Konkurencja ze strony innych podgórskich kurortów, w tym zagranicznych • Brak wsparcia władz państwowych w wielu aspektach polityki samorządowej • Częste zmiany prawne w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego • Niestabilność finansów publicznych i przepisów z nimi związanych • Klęski żywiołowe i inne zdarzenia losowe • Akty wandalizmu
---	---

8. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA WISŁY

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Wisły formułuje szereg długofalowych celów działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami gminnymi. Wyznaczone kierunki i zadania powstały w oparciu o konsultacje z władzami Miasta i uwzględniają specyfikę dziejów Miasta, charakter jego dziedzictwa kulturowego oraz są zgodne z celami wyznaczonymi w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

PROPONOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ

CEL 1: Ochrona i opieka nad zabytkami oraz ochrona krajobrazu kulturowego poprzez priorytetowe traktowanie obszarów wartościowych kulturowo w kształtowaniu polityki przestrzennej

Priorytet:	Działania:
I. Ścisłe powiązanie zadań służących opiece nad zabytkami ze Strategią Rozwoju i innymi dokumentami planistycznymi oraz polityką przestrzenną Miasta.	1. Aktualizacja dokumentów planistycznych. 2. Dbalność o włączenie ochrony dziedzictwa kulturowego do treści dokumentów planistycznych. 3. Odpowiednia realizacja zapisów zawartych w dokumentach planistycznych.
II. Integrowanie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz walorów przyrodniczych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	1. Uwzględnianie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego w przypadku uchwalania nowych i zmianie istniejących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
III. Opracowanie i ewaluacja Lokalnego Programu Rewitalizacji oraz uwzględnianie w nim priorytetów ochrony zabytków	1. Opracowanie dokumentu ze zwróceniem szczególnej uwagi na obiekty zabytkowe
IV. Uwzględnianie postulatów Urzędu Ochrony Zabytków przy opracowywaniu dokumentów	

CEL 2: Wykorzystanie zasobów i walorów krajobrazu kulturowego w rozwoju turystyki	
Priorytet:	Działania:
I. Dbalność o dokumentowanie miejsc dziedzictwa kulturowego.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Regularna aktualizacja gminnej ewidencji zabytków. 2. Inwentaryzacja obiektów małej architektury, jako świadectwa kulturalnej przeszłości regionu (krzyże, kapliczki przydrożne, miejsca pamięci). 3. Inwentaryzacja cmentarzy i innych miejsc kultu. 4. Wsparcie prac nad publikacjami dotyczącymi dziedzictwa kulturowego
II. Tworzenie na terenie Miasta zintegrowanego systemu informacji wizualnej dotyczącej zasobu i walorów dziedzictwa kulturowego, w odniesieniu do najcenniejszych przestrzeni, miejsc i obiektów.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie jednolitego systemu oznaczeń zasobu dziedzictwa kulturowego, wpisanego do Gminnej Ewidencji Zabytków. 2. Identyfikacja najcenniejszych zabytków objętych systemem oznaczeń. 3. Oznakowanie najcenniejszych zabytków.
III. Wykorzystanie potencjału Miasta Wisły, jako miejsca turystyki opartej na zasobach kulturowych.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Opracowanie i wytyczenie szlaków bazujących na lokalnym dziedzictwie. 2. Opracowanie mapy ukazującej zasoby i walory gminnego krajobrazu kulturowego na tle walorów przyrodniczych i atrakcji turystycznych.
IV. Promocja zasobów i walorów krajobrazu kulturowego gminy.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przygotowanie i druk materiałów promujących walory turystyczne Miasta (zabytkowe i przyrodnicze). 2. Promocja zasobów i walorów krajobrazu kulturowego gminy w internecie. 3. Współpraca z mediami w zakresie promocji walorów dziedzictwa kulturowego.

CEL 3: Wykorzystanie obiektów zabytkowych w celu przyciągnięcia ruchu turystycznego, zarówno z kraju, jak i z zagranicy

Priorytet:	Działania:
I. Wsparcie działań z zakresu obsługi turystyki w Mieście.	1. Stworzenie platformy kontaktu między turystami indywidualnymi lub grupami zorganizowanymi a miejscowymi regionalistami, historykami i osobami zainteresowanymi lokalnym dziedzictwem kulturowym.
II. Odpowiednie wykorzystanie istniejących punktów informacji turystycznej oraz tworzenie nowych.	1. Uzupełnienie materiałów dostępnych w punktach IT o publikacje związane z obiektami zabytkowymi i szlakami kulturowymi z terenu Miasta. 2. Przekazywanie informacji dotyczących ważniejszych wydarzeń kulturowych, zwłaszcza tych, które odbywają się w obiektach zabytkowych.
III. Dostosowanie infrastruktury turystycznej do potrzeb turysty obcojęzycznego.	1. Umieszczenie informacji przy najcenniejszych obiektach zabytkowych w najpopularniejszych językach obcych. 2. Zwracanie uwagi na znajomość języków obcych pracowników obsługi ruchu turystycznego (np. w punktach IT).
IV. Wykorzystanie najcenniejszych obiektów dziedzictwa kulturowego jako elementu promocji Miasta na forum krajowym i międzynarodowym	1. Promocja oferty turystyczno-kulturalnej Miasta i stworzonych markowych produktów turystyki kulturowej. 2. Uwzględnianie obiektów zabytkowych w strategii promocji Miasta

CEL 4: Bezpośrednie działania na rzecz ratowania obiektów zabytkowych

Priorytet:	Działania:
I. Przeciwdziałanie dewastacji i niszczeniu obiektów zabytkowych na terenie Miasta.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Okresowa ocena stanu ochrony zabytków z terenu Miasta. 2. Promocja ochrony zabytków. 3. Przekazywanie informacji właścicielom obiektów zabytkowych o możliwościach korzystania z programowych funduszy zewnętrznych na dofinansowanie prac konserwatorskich przy zabytkach. 4. Analiza i aktualizacja gminnego programu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.
II. Interwencja w przypadkach dewastacji i niszczenia obiektów zabytkowych.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Uwzględnianie ochrony zabytków przy realizacji zadań inwestycyjnych oraz prac remontowych przy zabytkach. 2. Zgłaszanie Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków oraz nadzorowi budowlanemu przypadków dewastacji i niszczenia obiektów zabytkowych.
III. Angażowanie osób bezrobotnych do prac związanych z ochroną zabytków.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie aktywizacji osób bezrobotnych przy bieżących pracach porządkowych i pielęgnacyjnych na terenach objętych ochroną konserwatorską.
IV. Aktywizacja mieszkańców na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stworzenie systemu zachęt finansowych do dbałości o ochronę zabytków. 2. Organizacja konkursów promujących ochronę dziedzictwa kulturowego.
V. Popularyzacja wiedzy o zasobach i walorach krajobrazu kulturowego Miasta.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja konkursów promujących wiedzę na temat dziedzictwa kulturowego. 2. Wspieranie przedsięwzięć służących wzbogacaniu wiedzy o zasobach i walorach krajobrazu kulturowego gminy.

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zadania opisane w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami dla Miasta Wisły powinny być realizowane poprzez wspólne działania władz samorządowych, Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Powiatowego Urzędu Pracy, właścicieli oraz zarządców obiektów, parafie, organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, w ramach posiadanych przez te jednostki kompetencji, praw i obowiązków wynikających z obowiązujących przepisów prawnych.

Ze strony Miasta Wisły zadania będą wykonywane bądź wspierane przez miejskie jednostki organizacyjne (szkoły, przedszkola, placówki kultury – np. biblioteka) oraz wydziały Urzędu Miasta w ramach zadań własnych, poprzez istniejące i planowane instrumenty:

- prawne (np. poprzez uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów o wartościach artystycznych i zabytkowych, prowadzenie gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków),
- finansowe (np. udzielanie dotacji na prace remontowe, konserwatorskie i prace budowlane przy zabytkach, środki budżetowe na zadania własne z przeznaczeniem na remonty i modernizacje zabytków będących własnością Gminy, korzystanie z programów uwzględniających dofinansowanie z środków zagranicznych, nagrody, ulgi finansowe),
- społeczne (działania stymulujące np. w zakresie edukacji, promocji, informacji, działań sprzyjających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami oraz rozwojem turystyki),
- kontrolne (m.in. monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego – gminnej ewidencji zabytków),

- koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z gminami sąsiednimi, ośrodkami naukowymi i akademickimi, związkami wyznaniowymi)

10. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Na mocy art. 87 ust. 1 i ust. 5 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest sporządzany na okres 4 lat, co 2 lata wójt (burmistrz, prezydent) sporządza sprawozdanie z jego realizacji, które przedstawia Radzie Gminy (Miasta). Wskazane jest aby sprawozdania z realizacji Programu były przekazywane do wiadomości Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Sprawozdanie powinno określać poziom realizacji gminnego programu oraz efektywność wykonania planowanych zadań, w tym m.in. poziom (w % bądź liczbach):

- wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansową wykonanych/dofinansowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach,
- liczba obiektów poddanych tym pracom,
- poziom (w %) objęcia terenu Gminy miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,

- liczba utworzonych szlaków turystycznych,
- liczba wydanych wydawnictw, liczba szkoleń, imprez związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego itd.

- liczba osób zatrudnionych w agroturystyce i dziedzinach związanych z ochroną zabytków,

- ilość zabytków oznakowanych znakiem błękitnej tarczy.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Niniejszy rozdział wskazuje możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Należy jednak stwierdzić, iż ważne jest, aby gminy również z własnej inicjatywy podjęły próbę wygospodarowania w swoich budżetach środków w rozdziale 92120 - Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami.

Jest to o tyle istotne, iż duża część źródeł wewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego we współfinansowanych przez nie projektach. Regularne zabezpieczanie środków z budżetu gminy pozwoli na podjęcie powolnych, ale systematycznych kroków w kierunku ratowania kolejnych obiektów dziedzictwa kulturowego.

Podstawową zasadę finansowania zadań z zakresu opieki nad zabytkami określa *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* z dnia 23 lipca 2003 roku. Zgodnie z zapisami zawartymi w rozdziale 7 w/w Ustawy, obowiązek sprawowania opieki nad zabytkami, w tym finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku spoczywa na osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do zabytku. Dla jednostki samorządu

terytorialnego, posiadającej w/w tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest jej zadaniem własnym.

Źródła zewnętrznego finansowania można podzielić następująco:

Źródła krajowe:

- dotacje ministra kultury
- programy operacyjne Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
- dotacje wojewódzkiego konserwatora zabytków
- dotacje powiatowe
- dotacje gminne
- dotacje Województwa
- dotacje Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji – Fundusz Kościelny

Źródła zagraniczne:

- źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych
- źródła pozaunijne - Mechanizm Norweski i Mechanizm Finansowy EOG

11.1 ŹRÓDŁA KRAJOWE

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH, RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ MINISTRA WŁAŚCIWEGO DS. KULTURY

Zgodnie z artykułem 73 ustawy o ochronie zabytków jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na

dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku. Artykuł 74 mówi, iż dotacji udziela minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku. W wyjątkowych sytuacjach, gdy zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót. Także w sytuacji, gdy stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Zgodnie z ustawą (art. 76) dotacja może być udzielona przed i po podjęciu prac z zakresu ochrony zabytków, a szczególowe rozwiązania przewidują zwrot:

- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;
- nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.

Art. 77 precyzuje zakres prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych na jakie może być przyznana dotacja i jednocześnie stanowi syntetyczną listę działań podejmowanych w ramach ochrony zabytków i opieki nad nim. Nakładami, o których mowa w ustawie są:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań archeologicznych, konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,
- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,

- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej,

- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych,

- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,

- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytkach wpisanych do rejestru, o których mowa w pkt. 7-15,

- zakup i montaż instalacji przeciw włamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Szczegółowe warunki i tryb udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku określa w drodze rozporządzenia właściwy minister.

PROGRAMY OPERACYJNE MINISTERSTWA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Ogłaszane decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego programy operacyjne stanowią podstawę ubiegania się o środki ministerialne na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze. Programy operacyjne określają: cele, zadania, typy

projektów, alokację finansową, uprawnionych wnioskodawców, tryb naboru i wyboru wniosków, kryteria oceny, zobowiązania wnioskodawców, wskaźniki monitoringu. Przy ocenie wniosków branych jest pod uwagę wiele kryteriów, m.in.: wartość merytoryczna, zakorzenienie w tradycji, zasadność realizacji projektu, wiarygodność organizatora, efektywność wykorzystania środków. Programy są ogłaszane rokrocznie, z reguły w kilku priorytetach.

Względnie najłatwiej dostępnym, ogólnopolskim źródłem finansowania zabytków, jest Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Dziedzictwo kulturowe”, Priorytet 1 „Ochrona zabytków”. którego celem jest ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, konserwacja i rewaloryzacja zabytków oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne. Dofinansowanie dotyczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Do priorytetu nie kwalifikują się projekty realizowane przy udziale środków europejskich (np. Regionalnych Programów Operacyjnych). O dofinansowanie mogą starać się osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego oraz inne jednostki organizacyjne (np. samorządowe jednostki kultury, kościoły lub związki wyznaniowe, podmioty prowadzące działalność gospodarczą, organizacje pozarządowe, itp.) Wnioskodawcami nie mogą być państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Skupia się on następujących celach:

- ochrona i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- konserwacja i rewaloryzacja zabytków;
- udostępnianie zabytków na cele publiczne.

Wnioskodawcy mogą otrzymać dotację na:

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku

udzielenia dotacji niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;

- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

Można jeszcze wspomnieć o priorytecie 3 „Kultura ludowa”, którego celem jest wzmocnienie poczucia tożsamości regionalnej, zachowanie i przekaz wartościowych elementów kultury ludowej oraz promowanie działań artystycznych będących twórczym upowszechnianiem elementów sztuki regionalnej.

Dotacje przeznaczone są np. na działania o charakterze edukacyjnym służące przekazywaniu umiejętności i tradycji, szczególnie w formie tzw. „warsztatów tradycyjnych rzemiosł”, „szkół tradycji” i „szkół ginących zawodów” a także działania na rzecz ochrony unikalnych elementów kultury tradycyjnej, szczególnie w zakresie architektury regionalnej oraz dziedzictwa niematerialnego. O dotacje mogą ubiegać się samorządowe instytucje kultury, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe i prowadzący działalność gospodarczą w sferze kultury.

PROMESA MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO

Szczególnym rodzajem ministerialnego programu operacyjnego jest Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania środków europejskich na rzecz rozwoju kultury w tym ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Program polega na dofinansowaniu

przez Ministra Kultury wkładu własnego do wybranych projektów kulturalnych, realizowanych ze środków europejskich, w tym na zadania z zakresu ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego. Dofinansowanie dotyczy projektów realizowanych w ramach: Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007-2013, 16 Regionalnych Programów Operacyjnych 2007-2013, Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Programu Rozwój Obszarów Wiejskich 2007-2013, Programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej, Programu Kultura 2007-2013. Uprawnionymi do pozyskania dotacji są jednostki samorządu terytorialnego oraz państwowe i samorządowe instytucje kultury i filmowe, kościoły lub związki wyznaniowe, archiwa państwowe, organizacje pozarządowe ze sfery kultury, organizacje pozarządowe i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne. Promesa MKiDN może pokrywać maksymalnie 85 % wkładu krajowego (własnego) wnioskodawcy. W szczególnych przypadkach Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego może zdecydować o pokryciu więcej niż 85 % wkładu krajowego lub nawet odstąpić od wymogu posiadania tego wkładu.

Warto wspomnieć także o innych programach realizowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, a mianowicie:

- „Infrastruktura kultury” - Celem programu jest poprawa warunków funkcjonowania instytucji i obiektów kultury; przedmiotem dofinansowania mogą być remonty, roboty budowlane, przebudowa (modernizacja) nieruchomości na cele działalności kulturalnej i edukacyjnej w zakresie kultury, również przygotowanie dokumentacji technicznej niezbędnej do prowadzenia inwestycji.
- Program Wieloletni KULTURA+ - Celem realizowanego w latach 2011-2015 Programu jest poprawa dostępu do kultury oraz uczestnictwa w życiu kulturalnym na terenach wiejskich i wiejsko-miejskich, poprzez modernizację i budowę infrastruktury bibliotecznej oraz digitalizację zasobów polskich muzeów, bibliotek i archiwów.

DOTACJE NA DOFINANSOWANIE PRAC KONSERWATORSKICH,
RESTAURATORSKICH LUB ROBÓT BUDOWLANYCH UDZIELANE PRZEZ
WOJEWÓDZKIEGO KONSERWATORA ZABYTEKÓW

1. Cel rozdziału środków:

Poprawa stanu zachowania zabytków poprzez:

- a) ochronę i zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego;
- b) konserwację i rewaloryzację zabytków;
- c) udostępnianie zabytków na cele publiczne.

2. Rodzaje kwalifikujących się zadań: prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (projekty realizowane bez udziału środków europejskich):

- a) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, niewymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- b) planowane do przeprowadzenia w roku udzielenia dotacji, wymagające wyłonienia wykonawcy na podstawie przepisów o zamówieniach publicznych;
- c) przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku (tzw. refundacja).

3. Uprawnieni wnioskodawcy:

- a) osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego;
- b) z wnioskiem o udzielenie dofinansowania, o którym mowa w pkt 2 lit. c, może wystąpić wnioskodawca, którego działalność nie jest finansowana ze środków publicznych, po wykonaniu wszystkich prac lub robót określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Wnioskodawcami nie mogą być: państwowe instytucje kultury nadzorowane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego lub współprowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego i Ministra Edukacji Narodowej, państwowe szkoły i uczelnie wyższe, a także podmioty określone w art. 72 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

4. Koszty kwalifikujące się do dofinansowania:

- a) dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych może obejmować nakłady konieczne na prace lub roboty określone w art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. nr 162, poz. 1568 ze zm.);
- b) dofinansowanie może być udzielone w wysokości do 50% nakładów koniecznych;
- c) dofinansowanie w wysokości do 100 % może być udzielone jedynie w przypadkach gdy:
 - zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową, albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac lub robót,
 - stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót.

Wnioskodawca ubiegający się o kwotę wyższą niż 50% nakładów koniecznych jest zobowiązany do uzasadnienia swojego wniosku. Uzasadnienie winno być poparte dokumentem potwierdzającym spełnienie przez wnioskodawcę przesłanek o których mowa w art. 78 ust. 2 i 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (np. kserem karty białej, szczegółowy opis stanu zachowania obiektu sporządzony przez autora programu prac konserwatorskich, ekspertyza techniczna itp.).

DOTACJE WOJEWÓDZKIE

Proces dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, odbywa się zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie odpowiedniej uchwały Sejmiku Województwa w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze województwa.

DOTACJE POWIATOWE

W myśl art. 81. ust. 1. i 2. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez organ stanowiący powiatu, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja, w zakresie określonym w art. 77, może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

Art. 82. 1. Precyzuje, iż łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub powiatu nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

DOTACJE GMINNE

Zgodnie z art. 81 w/w ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 1990 r.

nr 16, poz. 95 ze zm.) finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest również obowiązkiem jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

Zasady i tryb postępowania o udzielenie dotacji z budżetu Gminy na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa odpowiednia uchwała, podjęta przez Radę Gminy (Miasta).

DOTACJE MINISTERSTWA ADMINISTRACJI I CYFRYZACJI - FUNDUSZ KOŚCIELNY

Środki Funduszu Kościelnego, stosownie do art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. i § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 sierpnia 1990 r. w sprawie rozszerzenia celów Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 61, poz. 354), można przeznaczyć na remonty i konserwację obiektów sakralnych o wartości zabytkowej.

Dotowane będzie tylko wykonanie podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt - w szczególności remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej itp.

11.2 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE W RAMACH FUNDUSZY STRUKTURALNYCH

REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO NA LATA 2007 - 2013

Formy dofinansowania na projekty związane z tematyką ochrony dziedzictwa kulturowego możliwe do realizacji na terenie Miasta Wisły wskazano w Osi priorytetowej III „Turystyka” oraz IV „Kultura”.

Priorytet III „Turystyka”

Celem głównym priorytetu jest wzrost konkurencyjności turystycznej regionu. Będzie on realizowany przez następujące cele szczegółowe priorytetu: Poprawa jakości infrastruktury turystycznej regionu, Tworzenie i rozwój regionalnych produktów turystycznych, Zwiększenie dostępu do informacji turystycznej, Wzrost rozpoznawalności regionalnej oferty turystycznej.

Inwestycje w zakresie turystyki mają na celu zwiększenie zainteresowania regionem turystów z innych województw kraju, turystów zagranicznych, jak również mieszkańców pozostałych subregionów. Zgodnie z powyższym, w ramach priorytetu wspierane są projekty w ramach następujących działań: Infrastruktura zaplecza turystycznego, Infrastruktura okołoturystyczna, Systemy informacji turystycznej, Promocja turystyki.

W ramach priorytetu preferowane są projekty kompleksowe, o zasięgu ponadlokalnym, przyczyniające się do wzrostu gospodarczego województwa, tworzące nowe produkty turystyczne, uwarunkowane wykorzystaniem elementów regionalnego i lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz realizujące założenia wynikające ze Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim na lata 2004 – 2013. Ponadto, w ramach priorytetu preferowane będą projekty uwzględniające w swym zakresie przystosowanie infrastruktury turystycznej oraz okołoturystycznej do potrzeb osób niepełnosprawnych, między innymi poprzez usuwanie istniejących barier architektonicznych.

Priorytet IV „Kultura”

Celem głównym priorytetu IV jest wzrost znaczenia kultury jako czynnika rozwoju społeczno – gospodarczego, który będzie osiągnięty poprzez następujące cele szczegółowe priorytetu:

- zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego,
- zwiększenie dostępu do informacji o zasobach i wydarzeniach kulturalnych w regionie,

- wzrost rozpoznawalności oferty kulturalnej regionu.

W ramach priorytetu będą wspierane działania z zakresu infrastruktury kultury, systemu informacji kulturalnej i promocji kultury. Dofinansowanie będzie obejmować projekty wpływające na wzbogacenie i podniesienie jakości oferty kulturalnej, a przez to również turystycznej województwa m.in. poprzez inwestycje na rzecz poprawy stanu historycznych i zabytkowych obiektów, utworzenia i modernizacji szlaków dziedzictwa kulturowego, inwestycje w nową oraz istniejącą infrastrukturę służącą kulturze.

Podniesienie jakości oferty kulturalnej województwa przyczyni się do zmiany jego wizerunku wśród pozostałych regionów kraju oraz poza jego granicami. Wsparciem objęte zostaną także projekty służące tworzeniu sprawnego systemu informacji kulturalnej, obejmujące sieć punktów informacji kulturalnej, bazy danych o kulturze regionu oraz system oznakowania obiektów i obszarów atrakcyjnych kulturowo.

W ramach promocji kultury dofinansowanie uzyskają projekty związane z organizacją wydarzeń kulturalnych, kampanii promocyjnych w kraju i za granicą oraz udziałem w targach i wystawach promujących kulturę regionu, a także przygotowaniem programów rozwoju i programów promocji produktów kulturowych. Priorytetowo traktowane będą projekty o znaczeniu ponadlokalnym, realizujące cele i założenia regionalnych oraz krajowych dokumentów strategicznych.

Zróżnicowana oferta kulturalna skierowana do mieszkańców, turystów, jak i potencjalnych inwestorów będzie sprzyjać urozmaiceniu zagospodarowania czasu wolnego, przekładając się na podniesienie atrakcyjności regionu, jako miejsca pracy i życia. Należy podkreślić, iż prężny sektor kultury generuje dodatkowe miejsca pracy w wielu innych sektorach. Rozwinięta wymiana kulturalna będzie ważnym obszarem współpracy wewnątrzregionalnej, międzyregionalnej i międzynarodowej.

PROGRAM WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ POLSKA-CZECHY NA LATA 2007-2013

W ramach programu można otrzymać bezzwrotną pomoc finansową w ramach Osi priorytetowej 2 „Poprawa warunków rozwoju przedsiębiorczości i turystyki” na projekty objęte Dziedziną wsparcia 2.2 Wspieranie rozwoju turystyki.

W rozwoju turystyki wspierane są przedsięwzięcia związane z ochroną i odbudową bogactwa kulturowego i przyrodniczego, rozwojem tradycji kulturowych, podtrzymywaniem i kontynuowaniem istniejących tradycji rzemieślniczych. Współfinansowane są projekty ukierunkowane na poprawę stanu technicznego, modernizację, konserwację, odbudowę istniejących zabytków historycznych i ich zespołów (np. historycznych budynków, fortyfikacji, obiektów sakralnych) oraz innych obiektów kultury.

Szczególne uwaga poświęcana jest rozwojowi infrastruktury turystycznej – tworzeniu, modernizacji i rozbudowie ścieżek rowerowych (dróg rowerowych) i tworzenia ich sieci, ścieżek jeździeckich, szlaków turystycznych i narciarskich oraz infrastruktury związanej z rozwijaniem innych aktywnych form turystyki. Niezbędny jest rozwój turystycznej infrastruktury towarzyszącej poprzez wsparcie projektów m.in. w zakresie oznakowania szlaków, wyposażenia sportowo-edukacyjnego, na rzecz modernizacji terenów na potrzeby imprez kulturalnych. Wsparcie dotyczy również działań związanych z rozwojem usług turystycznych i budową oraz wyposażeniem obiektów usługowych.

Wspierane są także projekty ukierunkowane na poprawę i polepszenie dostępu do informacji (również wielojęzycznej) o ofercie turystycznej i kulturalnej obszaru pogranicza, takie jak tworzenie punktów informacyjnych i ich sieci, tworzenie systemów informacji turystycznej, witryn internetowych, systemu rezerwacji turystycznej, baz danych, itd. Projekty dotyczą także stworzenia systemu informacji o zasobach kulturowych i turystycznych obszaru pogranicza polsko-czeskiego. Wspierane są również przedsięwzięcia związane z promocją obszaru, lokalnych walorów przyrodniczych i kulturalnych będących atrakcjami turystycznymi, dziedzictwa kulturowego, jak też oferty usługowej i produktowej w turystyce, w tym działania promocyjne realizowane poza obszarem wsparcia.

Wspieranie są przedsięwzięcia ukierunkowane na poprawę i rozwój oferty turystycznej, w tym poprzez opracowanie nowych produktów turystycznych obszaru pogranicza, co powinno przyczynić się do pełniejszego wykorzystania istniejącej oferty bazy wypoczynkowej i wydłużenia sezonu. W ramach tworzenia pakietu zintegrowanych usług turystycznych niezbędne jest współdziałanie podmiotów oferujących usługi i produkty turystyczne po obu stronach granicy (np. poprzez tworzenie wspólnej oferty programowej).

11.3 ŹRÓDŁA ZAGRANICZNE POZAUNIJNE

MECHANIZM NORWESKI I MECHANIZM FINANSOWY EOG

Środki nowej perspektywy Mechanizmu zostały uruchomione w drugiej połowie 2011 roku. Dofinansowanie może sięgać nawet 90% kosztów kwalifikowanych w zależności od rodzaju beneficjenta. Wzorem poprzedniej perspektywy będzie można ubiegać się o środki w ramach priorytetu poświęconego ochronie kulturowego dziedzictwa europejskiego, a w szczególności na projekty dotyczące:

- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, szczególnie realizowane w ramach przyjętych strategii rozwoju produktów turystyki kulturowej,
- rewitalizacji historycznych obszarów miejskich,
- rewitalizacji, konserwacji, renowacji, modernizacji i adaptacji na cele kulturalne zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych,

- rewitalizacji obiektów przemysłowych o wysokiej wartości historycznej na cele kulturalne, w szczególności na muzea nowoczesności,
- renowacji, ochrony i zachowania miejsc pamięci i martyrologii,
- budowy i rozbudowy publicznych i niekomercyjnych instytucji kultury o europejskim znaczeniu,
- budowy, rozbudowy, odbudowy i adaptacji infrastruktury kulturowej w miejscach o symbolicznym znaczeniu dla polskiej kultury,
- kompleksowych programów konserwacji i digitalizacji zabytków ruchomych oraz zabytkowych księgozbiorów, zbiorów piśmienniczych i archiwaliów istotnych dla europejskiego dziedzictwa kulturowego,
- tworzenia systemów zabezpieczeń przed nielegalnym wywozem dzieł sztuki oraz zabezpieczenie zabytków ruchomych i nieruchomych przed kradzieżą i zniszczeniem.

Uwaga! Wskazane powyżej możliwości wsparcia finansowego mają charakter informacyjny. W celu znalezienia dokładnych szczegółów oraz odpowiedniej formy dofinansowania na określone zadania należy dotrzeć do dokumentów programowych oraz kryteriów przyznawania dotacji, ponieważ co roku mogą one ulegać zmianom.

